

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Ondřej Cicvárek

**Postavení věřitele v exekučním a vykonávacím řízení v případě
postižení společného jmění manželů**

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postavení věřitele v exekučním a vykonávacím řízení v případě postižení společného jmění manželů“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. listopadu 2019

Ondřej Cicvárek

Tímto děkuji vedoucí mé diplomové práce paní JUDr. Janě Petrov Křiváčkové, Ph.D. za trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky, kterými mi pomohla k vypracování této práce.

Obsah

Úvod	6
1. Působnost právních předpisů v případě postižení společného jmění manželů v exekučním a vykonávacím řízení	9
1.1 Retroaktivita a působnost procesních právních předpisů.....	9
1.2 Retroaktivita a působnost hmotněprávních předpisů	11
2. Manželské majetkové právo a dluh jako součást společného jmění.....	17
2.1 Vliv modifikace společného jmění na postavení věřitele.....	21
2.1.1 Neúčinnost modifikace společného jmění vůči věřiteli	22
2.1.2 Seznam listin o manželském majetkovém režimu	27
3. Postavení věřitele při vymáhání pohledávky v souvislosti se společným jměním.....	29
3.1 Postavení věřitele při vymáhání výhradního dluhu jen jednoho manžela	29
3.1.1 Hypotetické vypořádání společného jmění.....	31
3.2 Postavení věřitele při vymáhání společného dluhu manželů.....	33
4. Procesněprávní aspekty postižení společného jmění.....	35
4.1 Návrh na zastavení exekuce.....	35
4.2 Shrnutí procesních postupů v případě postižení společného jmění	37
Závěr	43
Bibliografie	47
Abstrakt	51
Summary.....	51
Klíčová slova.....	52
Key words	52

Seznam použitých zkratk

Právní přepisy:

EŘ - zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

LZPS - usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky

NŘ - zákon č. 358/1992 Sb., České národní rady o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů

ObčZ64 - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OZ - zákon č. 89/2012 Sb., (nový) občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

První novela - zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Druhá novela - zákon č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Soudy:

NS - Nejvyšší soud

ÚS - Ústavní soud

Další zkratky:

Hypotetické vypořádání - hypotetické vypořádání společného jmění manželů dle § 732 odst. 1 věta první OZ

Návrh na zastavení – (částečný) návrh na zastavení exekuce, (částečný) návrh na zastavení výkonu rozhodnutí

Seznam listin - seznam listin o manželském majetkovém režimu

Smlouva manželů - smlouva o manželském majetkovém režimu

Společné jmění - společné jmění manželů

Úvod

I přes dlouhodobý ekonomický růst můžeme v České republice sledovat neustále stoupající trend zadlužování českých domácností.¹ S tímto alarmujícím stavem souvisí potřeba zabývat se otázkami, které zefektivňují proces vymáhání práva a které zabraňují dlužníkům vyhýbat se řádnému plnění svých závazků. Jelikož nezanedbatelnou část takových osob tvoří lidé žijících v manželství, je nejen pro exekutora, soudce, věřitele a jeho advokáta, ale i pro dlužníka a jeho manžela nutná alespoň elementární znalost právní úpravy týkající se odpovědnosti za výlučné či společné dluhy manželů.

Převrat v této problematice přinesla v roce 2014 spolu s novelizační vlnou procesních právních předpisů nová koncepce soukromého práva prostřednictvím zákona č. 89/2012 Sb. (dále jen „OZ“). Ihned po přijetí OZ se zejména mezi laickou veřejností spustila mediální vlna hysterie, předpovídající v případech postižení majetku náležejícího do společného jmění manželů (dále jen „společné jmění“) katastrofické scénáře.² Tato vlna však byla do značné míry zapříčiněna naprostou neznalostí elementárních principů fungování práva vůbec.³

Z výše uvedeného textu jasně vyplývá, že problematika postavení věřitele v exekučním a vykonávacím řízení za současného postižení majetku ve společném jmění, potažmo postižení společného jmění vůbec, představuje mimořádně aktuální téma, pro jehož pochopení je třeba výborná orientace jak v hmotném, tak v procesním právu. Přiblížit a vysvětlit tuto složitou právní oblast se snaží celá řada odborných článků, monografií a komentářů. Bohužel ne všechny jsou dostatečně kvalitní na to, aby čtenáři dokázaly problematiku postižení společného jmění alespoň v základu objasnit. Mezi představiteli odborné veřejnosti navíc často vznikají názorové neshody ohledně výkladu některých ustanovení, což celou věc značně komplikuje a přispívá tak k výše zmíněné mediální hysterii. Všechny tyto skutečnosti se pak reflektují v praxi, kde si leckdy nevedí rady ani samotní představitelé právnických profesí. Judikatura vyšších soudů doposud řeší spíše dílčí problémy a spousta otázek zůstává nezodpovězených. Nejen znalost právní úpravy, nýbrž i znalost rozdílných názorů z řad představitelů právní obce na způsob řešení dosud nevyjasněných otázek, je tak pro člověka zabývajícího se problematikou postižení společného

¹ Česká národní banka. *Hlavní ukazatele* [online]. cnb.cz [cit. 25. září 2019]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY.PKG.VYSTUP?p_sestuid=1538&p_uka=1,2,3&p_strid=AAD&p_sort=2&p_od=200512&p_do=201907&p_period=1&p_des=50&p_format=4&p_decsep=,&p_lang=CS>.

² Blíže viz např.: SVOBODA, Jakub. Manželé dlužníků jsou kvůli rozporům v nových zákonech ohroženi [online]. novinky.cz, 7. února 2014 [cit. 1. října 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/clanek/manzele-dluzniku-jsou-kvuli-rozporum-v-novych-zakonech-ohrozeni-218240>>; BUŘÍNSKÁ, Barbora. Vzali jste si člověka s dluhy? Místo svatebního daru čekejte exekutora. ohrožení [online]. novinky.cz, 18. ledna 2014 [cit. 1. října 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/clanek/vzali-jste-si-cloveka-s-dluhy-misto-svatebniho-daru-cekejte-exekutora-41621>>.

³ Tuto skutečnost trefně vystihuje Sešina ve svém článku Společné jmění manželů, a co s ním? Blíže viz SEŠINA, Martin. Společné jmění manželů, a co s ním? *Ad Notam*, 2017, č. 5, s. 15-16.

jmění mimořádně důležitá. Právě ona poskytuje základ pro argumentaci při řešení sporných případů, přihlédneme-li zejména ke skutečnosti, že judikatura k tomuto tématu je teprve na vzestupu.

V souvislosti s výše uvedeným jsem si stanovil následující výzkumnou otázku. Poskytuje účinná právní úprava věřiteli dostatečně silné nástroje k uplatnění ochrany jeho práv, aby tak na úkor existence společného jmění nedocházelo k jeho zkrácení? S tímto úzce souvisí i další výzkumná otázka, zda v důsledku rekodifikace právní úpravy nedošlo ke zjevnému znevýhodnění věřitele. Jinými slovy, zda je právní úprava spravedlivá jak vůči věřiteli, tak vůči (ne)dlužnému manželovi. Podle mé hypotézy lze nynější koncepci právní úpravy kvitovat, neboť ta oproti předchozímu právnímu stavu významně přispěla k posílení ochrany věřitele zejm. tím, že v konkrétních situacích umožňuje exekučně postihnout mimo výlučný majetek dlužného manžela i majetek nacházející se ve společném jmění. Na druhou stranu poskytuje nedlužnému manželovi dostatečně silné nástroje k ochraně jeho práv v podobě tzv. „hypotetického vypořádacího podílu“⁴, čímž spravedlivě diverzifikuje míru rizika mezi věřitelem a nedlužným manželem. Melzer a spol. uvádí, že: „*nepochybně by bylo možné určité otázky upravit legislativně přesněji (např. vymezení dluhů, u kterých druhý manžel musí projevit vůči věřiteli nesouhlas). Samotná základní koncepce je však správná a nemělo by se do ní zasahovat.*“⁵

Z hlediska metodiky práce budu klást důraz na výklad právních předpisů, na jehož základě se pokusím za pomoci dedukce nalézt „*přípustná kritéria (argumenty), na kterých mají soudci zakládat svá rozhodnutí.*“⁶ V práci využiji všechny běžně užívané výkladové metody, zejm. výklad jazykový, systematický a teleologický, okrajově pak i výklad historický, logický a komparativní. Užitím vícero výkladových metod mnohdy docházíme k různým způsobům řešení, neboť každá z nich směřuje k rozdílnému výkladovému cíli.⁷ Porovnáním takto zjištěných poznatků pak můžeme snáze nalézt odpovídající řešení toho kterého problému. Nadto se v práci zaměřím na rozbor doposud vzniklé soudní judikatury a dále pak i na analýzu a komparaci dosavadních názorů právních expertů na danou problematiku.

Práce je členěna do čtyř kapitol. Primárním úkolem první kapitoly je vypořádat se s časovou kolizí hmotněprávních a procesněprávních předpisů, díky čemuž bude následně možné určit, která právní úprava bude rozhodující při řešení konkrétních situací. Obsah je zaměřen zejm. na intertemporální normy, jež se dotýkají oblasti postižení společného jmění. V souvislosti

⁴ Blíže viz podkapitola 3.1.1.

⁵ MELZER, Filip, TÉGL, Petr, ŠÍNOVÁ, Renata. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19, s. 657.

⁶ MELZER, Filip. Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. s. 7.

⁷ Blíže viz tamtéž, s. 80-81.

s výkladem těchto norem dále budou nastíněny různorodé pohledy odborníků na danou problematiku.

Druhá kapitola pojednává o základech manželského majetkového práva. Po jejím přečtení bude možné alespoň v základu určit, které majetkové hodnoty náleží do společného jmění a které nikoliv, což v praxi bývá mnohdy velmi obtížné.⁸ Dále se seznámíme s jednotlivými pohledy odborných představitelů na danou problematiku, z nichž se pokusím za pomoci dedukce vyextrahovat dostatečně odůvodnitelný závěr pro řešení dílčích situací. V neposlední řadě je pozornost věnována i tématu modifikace společného jmění a jejích právních účinků, zejm. v souvislosti se zápisem modifikace do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu a s tím související ochranou věřitele před negativními následky, které by mohly v důsledku změny majetkového režimu manželů nastat.

Třetí kapitola je věnována postavení věřitele při vymáhání dosud nesplaceného dluhu. Zde se nejprve zaměřím na tzv. výhradní dluhy jednoho z manželů, kde si blíže rozebereme § 731 a § 732 OZ. Následuje pasáž o postavení věřitele v případech, kdy se vůči němu zaváží oba manželé společně.

Obsah poslední čtvrté kapitoly představuje analýza procesní právní úpravy, v níž přiblížím a rozeberu jednotlivé situace, které v praxi mohou s ohledem na různé proměnné vznikat. Díky nově nabytým znalostem z předchozích kapitol lze tyto situace mnohem snadněji identifikovat a zároveň i pochopit konsekvence mezi úpravou hmotného a procesního práva. Zároveň je v rámci této kapitoly věnována pozornost návrhu na zastavení exekuce (výkonu rozhodnutí), jakožto stěžejnímu procesnímu prostředku obrany manžela povinného, od kterého se v mnoha případech postavení věřitele odvíjí.

⁸ Bolom uvádí jako příklad motorové vozidlo, jež bylo pořízeno za trvání manželství, kdy je v evidenci motorových vozidel uváděn vždy pouze jeden vlastník, nikoliv manželé, a nelze tedy určit, zdali bylo vozidlo pořízeno za finanční prostředky náležející do společného jmění, či z výhradních prostředků jen jednoho z manželů. (BOLOM, Martin. Vybrané otázky k problematice exekuce společného jmění manželů. *Komorní listy*, 2014, č. 2, s. 24.)

1. Působnost právních předpisů v případě postižení společného jmění manželů v exekučním a vykonávacím řízení

V souvislosti s nabytím účinnosti OZ, s níž ruku v ruce proběhla rozsáhlá novelizační vlna procesních právních předpisů, vznikl problém v podobě střetu staré a nové právní úpravy. I po více jak pěti letech se stále setkáváme s případy, kdy je vedeno exekuční či vykonávací řízení pro dluhy, které vznikly ještě před kolizním rokem 2014.

Jelikož se tato diplomová práce zabývá tématem postavení věřitele při postihování společného jmění v exekučním a vykonávacím řízení, bude v rámci této kapitoly obsah omezen pouze na ty nejpalčivější problémy, které v praxi vznikají, vznikají mohou a budou, a jejichž pochopení je elementárním předpokladem pro určení věřitelova postavení v dané oblasti.

Vůbec první otázkou, na kterou je tak třeba obrátit pozornost, je stanovení rozhodného práva, a to z hlediska hmotné i procesní stránky. Odpověď na tuto otázku však není ani zdaleka tak jednoduchá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Mezi představiteli právnické obce totiž vznikají poměrně výrazné názorové neshody, na něž bude v následujících podkapitolách poukázáno, a z nichž se pokusím s ohledem na dosud vzniklou rozhodovací činnost soudů vyextrahovat pro recipienty právních norem jasný a srozumitelný závěr.

1.1 Retroaktivita a působnost procesních právních předpisů

První překážku, kterou je třeba v případě řešení problematiky postižení majetku ve společném jmění překonat, představuje stanovení rozhodného procesního práva. Procesní právo v této oblasti v posledních několika letech doznalo mnoha významných změn, a tudíž nemusí být zcela zřejmé, jaká právní úprava se za té které situace skutečně použije.

Klíčový moment v historickém vývoji představoval okamžik nabytí účinnosti OZ. Ten totiž přinesl ve vztahu k postavení věřitele, zejm. vůči dluhům jednoho z manželů, zásadní zlom. Zákonodárce chtěl nechtěl musel na tento právní stav reagovat i novelizací předpisů procesního práva, což učinil prostřednictvím zákona č. 293/2013 Sb. (dále jen „první novela“). Tato snaha o nastolení kompaktnosti mezi hmotnou a procesní úpravou se však v mnoha ohledech nesečkala s úspěchem, neboť OSŘ ani EŘ nedokázal dostatečně nereagovat na nově vzniklé hmotněprávní poměry. Zákonodárci tak nezbylo nic jiného než v novelizačních procesech pokračovat přijetím zákona č. 139/2015 Sb. (dále jen „druhá novela“), který více zohlednil hmotněprávní úpravu manželského majetkového práva a zefektivnil ochranu nedlužného manžela v případech, kdy je

majetek nacházející ve společném jmění na základě vydaného rozhodnutí postižen v rozporu s právem.⁹

První novela nečiní z hlediska časové kolize s dřívější právní úpravou výraznější potíže. Postačí odkázat na čl. II odst. 2 první novely, který říká, že „*pro řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se použije zákon č. 99/1963 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.*“ Daleko složitější je naopak posouzení situace z pohledu druhé novely, která měla na postižení majetku nacházejícího se ve společném jmění mnohem zásadnější dopad. Obecné východisko uvádí druhá novela v čl. II odst. 1 pro vykonávací řízení a čl. IV odst. 1 pro exekuční řízení tak, že „*není-li dále stanoveno jinak, použije se exekuční řád a občanský soudní řád ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona i pro řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; právní účinky úkonů, které v řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, zůstávají zachovány.*“¹⁰ Jinými slovy, přestože bylo exekuční (vykonávací) řízení zahájeno před 1. 7. 2015, použijí se po tomto datu ustanovení ve znění druhé novely.¹¹ To znamená, že primární obranu manžela povinného bude představovat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, resp. exekuce, dle § 262b odst. 1 OSŘ,¹² o čemž je dle čl. II, resp. čl. IV odst. 2 druhé novely soud povinen manžela povinného poučit. Výjimku z tohoto pravidla pak představuje situace, kdy byla ze strany manžela povinného dříve podána excindační žaloba. V takovém případě se má rozhodnout podle znění procesních předpisů účinných v době podání návrhu.¹³

Problematický moment může nastat tehdy, pokud manžel povinného podal v doposud probíhajícím řízení návrh na zastavení exekuce (výkonu rozhodnutí) dle § 262b odst. 1 OSŘ, ačkoliv mu byl již exekutorem nebo soudem zamítnut dříve podaný návrh na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí (exekuce). Tuto překážku se snaží vyřešit Svoboda, který v této věci vyjádřil následující názor: „*musí platit, že změna v procesních možnostech manžela povinného bránit se postihu svého majetku nebo majetku ve společném jmění manželů nemůže mít za následek, že by manžel povinného mohl vznést jednu a tutéž námitku znovu, jestliže už o ní bylo pravomocně rozhodnuto podle dřívějších procesních předpisů.*“¹⁴ Svoboda tak zohledňuje rozhodovací praxi Nejvyššího soudu (dále jen „NS“), jenž v jednom ze svých usnesení prohlásil, že: „*podá-li po 30. 6. 2015 manžel povinného návrh na částečné zastavení exekuce*

⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. psp.cz, 21. září 2014 [cit. 21. listopadu 2018]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=337>>.

¹⁰ Přesto mohou v praxi vznikat zvláštní situace, kdy takový postup nebude po nabytí účinnosti OZ z právního hlediska možný. Příkladem za všechny může být nemožnost vést exekuci ve formě prodeje nemovité věci (stavby) poté, co se stala součástí pozemku v souladu s přechodnými ustanoveními OZ. Blíže viz SVOBODA, Karel. *Zastavení exekuce*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 47-48.

¹¹ Danou problematikou se zabýval též NS v usnesení ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 3416/2016.

¹² Blíže viz podkapitola 4.1.

¹³ Čl. II odst. 3 druhé novely.

¹⁴ SVOBODA: *Zastavení exekuce*..., s. 48.

prodejem věci s odůvodněním, že exekucí je postižen majetek ve společném jmění manželů nebo majetek manžela povinného ve větším rozsahu, než připouští zvláštní právní předpis (...), přestože již dříve byl pravomocně zamítnut jeho návrh na vyloučení těchto věcí z exekuce podle § 267 odst. 2 OSŘ ve znění do 30. 6. 2015 podaný z téhož důvodu, brání věcnému projednání návrhu na částečné zastavení exekuce překážka věci pravomocně rozhodnuté (§ 159a odst. 4 OSŘ).¹⁵

1.2 Retroaktivita a působnost hmotněprávních předpisů

O něco složitější se zdá být otázka, jaký hmotněprávní předpis bude exekutor (soud) brát v potaz v rámci exekučního (vykonávacího) řízení za situace, kdy dluh alespoň jednoho z manželů vznikl ještě před 1. 1. 2014. V souvislosti s rekodifikací soukromého práva přinesl OZ oproti staré právní úpravě v oblasti společného jmění celou řadu změn. Právě z tohoto důvodu je nutné vyřešit časovou kolizi mezi jednotlivými právními předpisy.

V exekučním (vykonávacím) řízení je vždy úlohou exekutora (soudu), zjišťovat, jaký majetek se nachází ve společném jmění, aby jej bylo v souladu se zákonem možné postihnout. § 262b odst. 1 OSŘ v první větě říká, že *„je-li výkonem rozhodnutí postižen majetek ve společném jmění manželů nebo majetek manžela povinného ve větším rozsahu, než připouští zvláštní právní předpis, nebo nelze-li ho výkonem rozhodnutí postihnout, může se manžel povinného domáhat v této části zastavení výkonu rozhodnutí“*. Onen zvláštní právní předpis v obecné rovině představuje některý z hmotněprávních předpisů. O který konkrétní předpis se bude v *ad hoc* případě jednat, je třeba vyvodit na základě intertemporálních norem OZ. Řešení je nastíněno ve II. Hlavě V. Části OZ, konkrétně v § 3028. Druhý odstavec tohoto ustanovení stanovuje, že *„není-li dále stanoveno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní poměry týkající se práv osobních, rodinných a věcných; jejich vznik, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů.“* Komentované ustanovení tak v případě úpravy osobních, rodinných a věcných práv odpovídá zásadě nepravé retroaktivity.¹⁶ Třetí odstavec je naopak založen na principu tzv. plné neretroaktivity, jelikož uvádí, že *„není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.“* Do působnosti § 3028 odst. 3 tak spadají zejména práva obligační.¹⁷ Na tomto místě však vzniká interpretační problém, jelikož není zcela jasné, pod který z těchto dvou odstavců má být námi

¹⁵ Usnesení NS ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. 20 Cdo 5160/2017.

¹⁶ MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, s. 1152.

¹⁷ Tamtéž, s. 1174.

posuzovaný skutkový stav subsumován. Pro lepší pochopitelnost rozčlením tuto problematiku do dvou dílčích podotázek.

1. Který právní předpis rozhoduje o tom, zda se určitý majetek či dluh stává součástí společného jmění?
2. Lze použít ust. § 731 an. OZ i na dluhy vzniklé před 1. 1. 2014?

Ad. 1): Co je a co není součástí společného jmění vymezuje OZ v § 709 an.¹⁸ Právní úprava manželského majetkového práva sama o sobě spadá z hlediska dikce § 3028 OZ do kategorie právních poměrů týkajících se rodinných práv, pro jejíž posouzení v zásadě platí princip nepravé retroaktivity. Zda se konkrétní majetek či dluh stává součástí společného jmění však závisí na určení okamžiku, ve kterém došlo k nabytí majetku nebo ke vzniku dluhu.¹⁹ K tomu bude zásadně docházet důsledkem právního či protiprávního jednání zakládajícího mezi stranami závazkový právní vztah, který však spadá do působnosti § 3028 odst. 3 OZ. Tím dochází k určitému štěpení, „*kdy se sama obligace bude řídit ve smyslu § 3028 odst. 3 dosavadními právními předpisy, avšak od 1. 1. 2014 pro ni začnou platit v podobě nepravé retroaktivity pravidla manželského majetkového práva podle OZ.*“²⁰ To může mít následně vliv na posouzení některých specifických případů, kdy skutečnost vedoucí k nabytí práva, popřípadě ke vzniku dluhu, vznikne za účinnosti ObčZ64, nicméně k samotné realizaci dojde až za účinnosti OZ.²¹ Takovou situaci lze ilustrovat na příkladu, kdy jeden z manželů způsobí třetí osobě škodu v důsledku svého deliktního jednání, které časově nekoresponduje s dobou vzniku následku.²² Stane-li se tak, není možné § 3028 odst. 3 OZ aplikovat. Naopak je třeba vzít v potaz speciální pravidlo platící pro náhradu škody uvedené v ust. § 3079 odst. 1 OZ, které říká, že „*právo na náhradu škody vzniklé porušením povinnosti stanovené právními předpisy, k němuž došlo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů.*“ Podle dosavadních právních předpisů by se tak výše zmíněnou optikou měla posuzovat i otázka, zda je, či není, povinnost k náhradě škody součástí společného jmění.²³

¹⁸ Blíže viz kapitola 2.

¹⁹ MELZER, Filip, ŠÍNOVÁ, Renata. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/2. § 794-975*. Praha: Leges, 2016, s. 1988-1989.

²⁰ Tamtéž.

²¹ MELZER, Filip... In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1988-1989.

²² Otrávil-li např. jeden z manželů psa svého souseda ještě v době účinnosti ObčZ64, nicméně pes zemře v důsledku projevení účinků jedu až po 31. 12. 2013.

²³ MELZER, Filip... In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1988-1989.

Ad. 2): V souvislosti s výše uvedeným je dále nezbytné zodpovědět, zda lze na dluhy vzniklé ještě před nabytím účinnosti OZ použít ust. zakotvená v § 731 an. OZ o ochraně třetích osob. Důvodem, proč je nezbytné zabývat se těmito otázkami, je skutečnost, že ObčZ64 ochranu třetích osob, potažmo ochranu nedlužného manžela, tak jak je zakotvena v § 731 an. OZ, vůbec neupravoval. V tomto kontextu je třeba zabývat se zejména dvěma tématy, na jejichž způsob řešení v praxi nacházíme vícero různých pohledů.

- i. Lze použít obecné pravidlo o postižení společného jmění i tehdy, vznikl-li dluh jednomu z manželů ještě před uzavřením manželství a za účinnosti ObčZ64?
- ii. Lze aplikovat pravidlo o tzv. hypotetickém vypořádání společného jmění i tehdy, vznikl-li dluh jednomu z manželů za účinnosti ObčZ64?

Ad i.): Názoroví zastánci kladného východiska předkládají hned několik argumentů. Melzer s Šínovou uvádějí, že postup dle ObčZ64 vedl k rozporu s ústavní ochranou vlastnického práva podle čl. 11 usnesení č. 2/1993 Sb. (dále jen „LZPS“), jelikož ochrana nedlužného manžela nebyla způsobilá k ospravedlnění nepostižitelnosti celého SJM.²⁴ Za účinnosti staré právní úpravy totiž nezřídka docházelo ke zcela absurdním situacím, kdy se dlužník ještě v době před uzavřením manželství zadlužil, přičemž v této rozhodné době nevlastnil žádný exekučně postižitelný majetek a nedisponoval ani jakýmkoliv jiným příjmem. Následně vstoupil do manželství, čímž se jeho dluh stal vůči věřiteli *de facto* nevymahatelným, neboť veškerý majetek nabytý po vstupu do manželství již podléhal režimu společného jmění.²⁵ Takové řešení však vedlo ke snížení principu ochrany důvěry v právo, a tedy i k rozporu s teleologickým pozadím nynějšího § 3028 odst. 2 věta za středníkem OZ, jenž je dle Melzera s Šínovou obecným východiskem v otázce časové působnosti hmotněprávních předpisů, tudíž by měl být § 731 ve spojení s § 732 OZ použitelný i na dluhy vzniklé před 1. 1. 2014.²⁶

Jako druhý je uváděn argument, že ani za účinnosti ObčZ64 nemohl dlužník nebo jeho manžel 100 % spoléhat na to, že společné jmění nebude postiženo, a to dokonce i tehdy, když dluh vznikl ještě před uzavřením manželství. Důvodem byla existence § 268 zákona č. 182/2006 Sb. (dále jen „InsZ“), který zakotvuje pravidlo, že v případě úpadku dlužného manžela a jeho řešení ve formě konkurzu dochází k zániku společného jmění, což následně vede k postižení

²⁴ MELZER, Filip...In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1990-1991.

²⁵ KONEČNÁ, Petra. Vliv nového pojetí společného jmění manželů na exekuční řízení z pohledu manžela povinného. *Komorní listy*, 2015, č. 2, s. 12.

²⁶ MELZER, Filip...In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1990-1991.

vypořádacího podílu dlužného manžela na společném jmění.²⁷ Docházelo tak k jakési dvojkolejnosti právní úpravy, neboť tehdejší normy exekučního práva postihnout společné jmění pro výlučný dluh jednoho manžela vzniklý před uzavřením manželství neumožňovaly. Podle pravidel úpadkového práva naopak tato možnost přicházela v úvahu. V důsledku této skutečnosti vznikala mezera v zákoně²⁸, jelikož docházelo k hodnotovým rozporům v rámci právního řádu. Řešením pak mohla být analogická aplikace § 268 InsZ, k čemuž ovšem v praxi nedocházelo.

Třetí argument, který svědčí ve prospěch aplikovatelnosti ustanovení o ochraně třetích osob, předkládá Hrabalová, dle jejíhož názoru „v právní úpravě dle zákona č. 40/1964 Sb. nebyla pravidla pro uspokojování dluhu ze společného jmění manželů stanovena a ani za současné platné právní úpravy obsažené v občanském zákoníku nelze dluh vzniklý před uzavřením manželství jen jednomu z manželů považovat za dluh patřící do SJM, takže nutně muselo být záměrem zákonodárce použití nové právní úpravy z pohledu možnosti postihnout SJM i pro výlučný dluh manžela povinného vzniklý před účinností občanského zákoníku v dosud zahájených řízeních, přičemž přitom respektoval možný zásah do práv nedlužného manžela umožněním postihu pouze do výše vypořádacího podílu SJM (jak bylo popsáno výše), který by manželovi beztakov náležel v případě zániku manželství. Dle názoru autorky tímto zákonodárce zejména chtěl docílit toho, aby v řízeních dosud zahájených, a ve své podstatě proti samotným povinným řízením bezúspěšných, došlo k posílení postavení věřitele proti těm povinným, kteří z důvodu nevole ubravit svůj dluh oprávněnému skrývají svůj majetek např. na účtech manžela povinného, čímž deklarují svou nemajetnost.“²⁹

Nad rámec výše uvedeného bych rád doplnil argumentaci ještě o jednu další myšlenku, jejíž vliv by mohl převážit pomyslnou miskou vah ve prospěch zastánců kladného stanoviska. OZ v přechodných a závěrečných ustanoveních ukrývá § 3030, dle něhož se „i na práva a povinnosti, která se posuzují podle dosavadních právních předpisů, se použijí ustanovení části první hlavy I.“ V souvislosti s tímto je pak nutné odkázat k § 6 a 8 OZ, jež jsou systematicky zařazeny do uvedené části zákona. Tato ustanovení zakotvují povinnost jednat v právním styku poctivě a zákaz zjevného zneužívání práva.³⁰ Pokud se vrátíme ke shora uvedenému tvrzení, podle něhož někteří dlužníci účelově uzavírali manželské svazky, aby se tím vyhnuli exekučním postihům, není sporu o tom, že obdobné jednání je možné posoudit jako nepoctivé a *contra bonos mores*. Pakliže by se věřiteli podařilo v řízení prokázat, že jednání dlužníka bylo činěno s úmyslem zneužít nedokonalosti tehdejší právní úpravy ve svůj prospěch a tím poškodit zájmy věřitele, není důvod pochybovat o aplikovatelnosti § 731 an. OZ.

²⁷ MELZER, Filip...In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1990-1991.

²⁸ Blíže viz MELZER: *Metodologie nalézáni práva...*2. vydání..., s. 222-234.

²⁹ HRABALOVÁ, Rita. Exekuce společného jmění manželů a obrana manžela povinného ve světle zákona č. 139/2015 Sb. *Ad Notam*, 2017, č. 6, s. 15.

³⁰ K uvedeným principům blíže viz MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I, § 1-117, Obecná ustanovení*. Praha: Leges, 2013, s. 99-128 a s. 146-182.

Z argumentace představitelů názorových odpůrců tohoto řešení lze naopak implicitně vyvodit závěr, podle něhož by použitím pravidel § 731 an. OZ docházelo k nepřijatelné zpětné účinnosti zákona a tím zároveň k rozporu se zásadou legitimního očekávání, což nezbytně musí vést k neaplikovatelnosti právní úpravy OZ.³¹

Ad ii.): Druhý otazník se vznáší nad použitelností § 732 OZ. Svoboda uvádí, že „§ 732 OZ normuje, že manžel povinného může brojit proti postižení majetku ve společném jmění nad rámec vypořádacího podílu povinného jen tehdy, když svůj nesouhlas projevil bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl. Jestliže by však dluh vznikl před 31. 12. 2013 a manžel povinného by o něm před tímto datem věděl, o možnost vznesení námítky předpokládané v § 732 OZ by zpravidla přišel, protože by mu lhůta „bez zbytečného odkladu“ uplynula ještě dříve, než by námítku podle § 732 OZ mohl podat.“³²

Opačný pohled zastává Melzer s Šínovou. Ti souhlasí, že v daném případě vzniká intertemporální problém, nicméně jej lze překonat tím, že adaptujeme § 732 OZ na dluhy, jež vznikly před nabytím účinnosti OZ, kde se postižitelnost společného jmění omezuje pouze do výše hypotetického vypořádacího podílu *ex lege*.³³

I přes výše nastíněné teoretické koncepce však není řešení těchto otázek jednoznačné. Konečný výsledek do značné míry závisí na postoji soudní praxe, která se momentálně přiklání spíše na stranu skupiny odpůrců použitelnosti nově účinné právní úpravy. V souvislosti s tím je třeba zmínit zejm. nálezy Ústavního soudu (dále jen „ÚS“),³⁴ jenž se týkal ust. čl. LII, bod 2 zákona č. 303/2013 Sb. Meritum věci zde spočívalo v tom, zda je možné postupovat dle norem účinných ve znění novely EŘ č. 396/2012 Sb. i v řízeních, která byla zahájena před nabytím její účinnosti. ÚS došel k závěru, že takový postup by byl v rozporu se zásadou zákazu pravé retroaktivity vyplývající z principu demokratického právního státu, obsaženého v čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. (dále jen „Ústava“) a napadené ustanovení proto zrušil.³⁵ Obdobný názor zaujal i NS např. v rozsudku NS ze dne 1. 4. 2016, sp. zn. NS 20 Cdo 4368/2015³⁶, usnesení NS ze dne 26. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 5402/2015³⁷ nebo usnesení NS ze

³¹ Viz např. SVOBODA: *Zastavení exekuce...*, s. 46-48.

³² Tamtéž, s. 47.

³³ MELZER, Filip...In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1992-1993.

³⁴ Nález ÚS ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 1/2014.

³⁵ Nález je podroben kritice ze strany Melzera a Šínové In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/2...*, s. 1991-1992.

³⁶ Rozsudek NS ze dne 1. 4. 2016, sp. zn. NS 20 Cdo 4368/2015: „V exekučním řízení zahájeném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 nelze postihnout majetek ve společném jmění povinného a jeho manželky nebo majetek, který se za takový majetek pro účely exekučního řízení považuje, je-li vymáhána pohledávka, jež vznikla před uzavřením manželství povinného a jeho manželky a současně před účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.“

dne 23. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 3416/2016.³⁸ I přes veskrze racionální úvahy zastánců použitelnosti ustanovení OZ o ochraně třetích osob i na dluhy vzniklé před 1. 1. 2014 lze v judikatuře vyšších soudů spíše spatřovat trend směřující k neaplikovatelnosti příslušných pravidel OZ. Vzhledem k doposud konstantnímu postoji soudů k této problematice a vzhledem k nezbytnosti zachování požadavku jednotného rozhodování nelze *pro futuro* racionálně spoléhat, že by v této oblasti došlo k zásadním změnám. Věřiteli, jemuž vznikla vůči jednomu z manželů pohledávka ještě před nabytím účinnosti OZ, tudíž nezbyvá nic jiného než se s touto skutečností smířit.

³⁷ Usnesení NS ze dne 26. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 5402/2015: „Ustanovení § 732 ObčZ nelze použít, vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela za účinnosti ObčZ 1964.“

³⁸ Usnesení NS ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 3416/2016: „(...) jiný výklad vedl ke vzniku neúnosné situace, kdy by nyní bylo vyžadováno, aby manželka povinného pro případ, že se chce domoci zastavení exekuce, již v době uzavření smlouvy o půjčce (dne 1. 4. 2005) předvídala existenci nynějšího ustanovení § 732 o. z. 2012, a již v době, kdy se o uzavření půjčky dozvěděla, bez zbytečného odkladu projevila věřiteli nesouhlas s uzavřením této smlouvy, s tím, že byla uzavřena proti její vůli. Takový výklad by byl nepřijatelný pro pravou retroaktivitu, protože by až dodatečně přikládal právní význam skutečnosti, která je podstatná až podle hmotněprávní úpravy, jež byla přijata s mnohaletým odstupem od uzavření smlouvy o půjčce.“

2. Manželské majetkové právo a dluh jako součást společného jmění

OZ v oblasti manželského majetkového práva rozlišuje mezi třemi režimy, jež přicházejí v úvahu v případě posuzování odpovědnosti manželů za dluhy jim vzniklé vůči věřiteli. Jedná se o tzv. zákonný režim dle § 709 an., smluvený režim dle § 716 an. a režim založený rozhodnutím soudu dle § 724 an. Oproti ObčZ64 nastolil OZ zcela novou právní konstrukci odpovědnosti jak za samostatné, tak i společné, dluhy manželů. Touto diferenciací na dvě dílčí kategorie OZ lépe odpovídá tradiční terminologii závazkového práva, která rozlišuje mezi pojmy závazek a dluh.³⁹ Na jedné straně totiž zákon hovoří o společném majetku manželů, na druhé pak o společných dlužích manželů. Společný majetek tvoří aktivní složku společného jmění, naopak společné dluhy řadíme mezi složku pasivní.⁴⁰ ObčZ64 na rozdíl od nynější právní úpravy pracoval s pojmem závazku *promiscue*. Právě správné posouzení povahy dluhu bude mít klíčový dopad na postavení věřitele, neboť bude determinovat výsledek jak nalézacího, tak i exekučního (vykonávacího) řízení.

Stěžejním ustanovením ve vztahu k vymezení rozsahu společných dluhů představuje § 710 OZ, dle něhož tvoří součást společného jmění dluhy převzaté za trvání manželství. Nad to zákon staví dvě výjimky, ve kterých dané pravidlo neplatí. Jedná se zaprvé (1) o dluhy týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z toho majetku. Zadruhé pak (2) o dluhy, které převzal jen jeden z manželů, aniž k tomu byl dán souhlas ze strany druhého manžela, nejednalo-li se o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Na tomto místě je třeba objasnit význam pojmu „převzetí dluhu.“ Není pochyb o tom, že pojem „převzetí dluhu“ nelze vykládat *stricto sensu* ve smyslu změny v osobě dlužníka, jak činí § 1888 an. OZ, popřípadě z hlediska úpravy týkající se přistoupení k dluhu dle § 1892 OZ. Naopak je třeba vykládat tento pojem extenzivně jako dluh, jenž vznikl jednomu nebo oběma manželům právním jednáním.⁴¹

Cílem této kapitoly není a ani nemá být obecný výklad právní úpravy týkající se společných dluhů manželů. Jejím hlavním účelem je zaměřit se pouze na nejpálčivější otázky tížící právní teorii a praxi, jejichž zodpovězení je však nutným předpokladem pro určení postavení věřitele ve vztahu k jeho vykonatelným pohledávkám a jejich potencionálnímu uspokojení ze

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 657-975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 164-165.

⁴⁰ KRÁLÍK, Michal. In PETROV, Jan a kol. *Občanský zákon: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 737.

⁴¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1. § 655-793*. Praha: Leges, 2016, s. 332-333.

společného jmění. Pro účely práce tak postačí nastínit, které dluhy jsou a které nejsou součástí společného jmění. Mezi společné dluhy patří (1) dluhy převzaté oběma manžely společně za trvání manželství, (2) dluhy převzaté jen jedním z manželů za trvání manželství při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny, (3) dluhy převzaté jen jedním z manželů, k jejichž převzetí dal druhý manžel souhlas, (4) dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů v rozsahu, který odpovídá zisku z tohoto majetku. *A contrario* mezi ně naopak neřadíme (1) výlučné dluhy každého z manželů vzniklé před uzavřením manželství, (2) společné dluhy manželů vzniklé ještě před uzavřením manželství, (3) výlučné dluhy jednoho z manželů vzniklé za trvání manželství bez souhlasu druhého manžela, pokud nejde o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny, (4) dluhy vzniklé jednomu z manželů za trvání manželství jinak než převzetím.⁴² Do této kategorie spadají např. dluhy veřejnoprávní, dluhy vzniklé z povinnosti platit výživné či povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy.⁴³ Mezi společné dluhy nepatří ani (5) dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů v rozsahu přesahujícím zisk z tohoto majetku spadající do společného jmění.⁴⁴

Přestože se vymezení, které dluhy jsou a které naopak nejsou společné, může zdát na první pohled jasné, objevují se v praxi některé sporné momenty ohledně výkladu § 710 písm. b) ve spojení s § 713 odst. 3 OZ. Důvodem je poněkud vágní terminologie a nepřilíš zdařilá systematika zákona. S ohledem na tyto skutečnosti vyvstávají v praxi tyto dvě otázky:

1. Jak vyložit pojem obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny?
2. Lze nad rámec § 710 písm. b) OZ klasifikovat jako společné i dluhy, které vznikly z právního jednání týkajícího se společného jmění nebo jeho součástí?

Ad. 1): Neprašková uvádí, že: „*důvodová zpráva k NOZ sama do budoucna předpokládá možné problémy v určení, zda právní jednání manžela spočívající v převzetí dluhu lze z hlediska kvality i kvantity subsumovat do kategorie obstarávání potřeb rodiny, či nikoli, a je tak více než pravděpodobné, že výklad jednotlivých situací bude stejně jako doposud hojně dotvářet judikatura.*“⁴⁵ Judikatura však prozatím mlčí a názory členů právnické veřejnosti nejsou konzistentní. Přesto se dle mého názoru dají za použití výkladových metod tyto rozpory poměrně snadno odstranit. Jako příklad lze uvést názor Psutky. „*Součástí SJM se mohou stát i dluhy, které překračují míru průměrnou majetkovým poměrům rodiny, jsou však přebírány běžně či dokonce každodenně. Tak tomu bude například v případě závislosti některého z manželů na*

⁴² K výkladu jednotlivých situací blíže viz PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 178-188.

⁴³ KONEČNÁ: Vliv nového pojetí společného jmění..., s. 10.

⁴⁴ Blíže viz PSUTKA, Jindřich In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 178-188.

⁴⁵ NEPRAŠKOVÁ, Lucie. Společné jmění manželů a jeho postih v rámci exekuce. *Komorní listy*, 2014, č. 3, s. 16.

alkoholu. Pokud jeden z manželů nakupuje každý den dvě lahve alkoholu, které vypije, může jeho počínání během měsíce spotřebovat podstatnou část příjmů spadajících do SJM za daný měsíc. V případě, že bude alkohol pořizovat na dluh, obstarává přesto každodenní potřebu rodiny. Jedná se o výdaj, na který je rodina zvyklá. Jde o tradiční, dlouhodobou, opakující se položku v jejím hospodaření. Je-li tomu tak, budou takto vzniklé dluhy spadat do společného jmění bez ohledu na to, dal-li k jejich vzniku druhý manžel souhlas. Pokud dluhy překračují majetkové poměry manželů a ohrožují jejich stabilitu, je jen na druhém manželovi, zda bude usilovat o změnu rozsahu zákonného majetkového režimu formou dohody nebo rozhodnutím soudu či nikoliv. Až do provedení změny se jedná o dluhy spadající do společného jmění. Toto řešení se jeví jako vhodné zejména z pohledu ochrany třetích osob.⁴⁶ Tento postoj ovšem nelze akceptovat. Pokud bychom přijali Psutkovo stanovisko za výkladově konformní, docházelo by u pojmů každodenních nebo běžných potřeb rodiny ke zcela neodůvodněnému extenzivnímu výkladu, čímž by v praxi mohly vznikat naprosto bizarní situace zcela odporující základnímu duchu soukromoprávní úpravy. Nejednalo by se totiž jen o každodenní a běžné potřeby rodiny, ale nadto i o každodenní a běžné potřeby každého manžela zvlášť. *De facto* by tak součástí společného jmění tvořily i dluhy vzniklé z nejrůznějších pravidelně se opakujících neřestí, činěných ze strany byť jen jednoho z manželů. Jako příklady *ad absurdum* lze uvést dluhy vznikající v souvislosti s již výše zmíněným alkoholismem, gamblerstvím, využíváním erotických služeb apod. I zde by se jednalo-li o pravidelný výdaj, na který je rodina zvyklá. Nutno ovšem podotknout, že tento názor není většinově sdílen. Opačné stanovisko zastává například Svoboda, dle jehož názoru „za dluh vzniklý při uspokojení potřeb rodiny je třeba pokládat jen takový dluh, jenž vznikl při zabezpečení skutečně společných rodinných potřeb (tedy vznikl i v souvislosti s uspokojením druhého z manželů nebo některého z rodinných příslušníků).“⁴⁷ K podobnému závěru dochází za pomoci historického a komparativního výkladu i Melzer s Téglem.⁴⁸ Takový postup daleko více koresponduje s teleologií zákona a lze jej tak dle mého považovat za správný.

Ad. 2): Daleko ožehavější a prakticky nesporně významnější problém představuje nejasnost nad souvztažností mezi § 710 písm. b) a § 713 odst. 3 OZ, jejichž dikce se na první pohled zdají být ve vzájemném rozporu. § 710 písm. b) OZ zavádí obecné pravidlo, dle něhož mezi součástí společného jmění neřadíme dluhy převzaté pouze jedním z manželů, nedá-li mu k tomu druhý manžel souhlas. § 713 odst. 3 OZ naopak zakotvuje pasivní solidaritu manželů vznikající z právních jednání, pokud se taková týkají společného jmění nebo jeho součástí. Pakliže nevyřešíme tuto kolizi, nebudeme schopni dobrat se jasného závěru ohledně otázky, které dluhy se stávají součástí společného jmění. Přestože se jedná o zcela zásadní věc, platí zde více než jinde

⁴⁶ PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 181.

⁴⁷ SVOBODA: *Zastavení exekuce...*, s. 50.

⁴⁸ Blíže viz MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 340-341.

„co právník, to názor“. Lze předpokládat, že rozhodné slovo položí až postupně vznikající judikatura vyšších soudů, jež by měla v obdobně konstruovaných věcech zajistit jednotnost rozhodování.

Nejvíce skeptickým ve vztahu ke společnému výkladu těchto dvou ustanovení je Svoboda. Ten zastává stanovisko, že i přes dikci § 713 odst. 3 OZ se dluh za žádných okolností součástí společného jmění nestává.⁴⁹ Argumentuje zejména systematikou zákona, kdy § 713 odst. 3 OZ nemůže být vyložen jako *lex specialis* k § 710 OZ, jelikož „pouze § 710 ObčZ je zařazen mezi zákonná ustanovení vymezující obsah společného jmění, zatímco § 713 a násl. ObčZ mají sloužit jen k úpravě způsobu správy společného jmění v tzv. zákonném režimu.“⁵⁰ Tuto myšlenku opírá o tvrzení, dle něhož „Ustanovení § 713 a násl. ObčZ nemají vést k modifikaci těchto podmínek. Jejich právní význam spočívá v tom, že takové jednání bude zcela neplatné, tedy že nebude mít dopady vůbec na nikoho, tedy ani na manžela, který bez vědomí druhého z manželů (žalobce) uskutečnil. Nedlužný manžel se tak zcela vyhne tomu, aby v případné exekuci byl předmětný (a nyní zneplatněný) dluh uspokojen ze společného jmění, protože nebude postižitelná ani ta část společného jmění, která připadá na podíl manžela, který dluh svým jednáním založil. Předmětný dluh totiž zcela zanikne, takže věřitel se nebude moci dovolat práva na uspokojení ze společného jmění ve smyslu § 731 a násl. ObčZ. S ohledem na výše zmíněné nelze uzavřít, že by při našem výkladu souvztažností mezi § 710 a 713 ObčZ byl právní význam § 2014 odst. 2 ObčZ potlačen. Zároveň bude respektována výslovná dikce § 710 písm. b) ObčZ, k čemuž by při opačném výkladu nedošlo.“⁵¹ Taková argumentace však nedává dobrý smysl. Nejprve je nutné zdůraznit, že Svoboda se vůbec nevypořádává s odlišnými názorovými stanovisky. Argument ohledně zákonné systematiky lze vzhledem k absentujícímu odůvodnění považovat za spekulativní, nevysvětleno navíc zůstává, proč by měl být při opačném výkladu potlačen § 714 odst. 2 OZ. Konečně není ani jasné, jak v celé situaci figurují manžel žalobce a manžel žalovaný, přihlédneme-li k faktu, že dovolání se relativní neplatnosti představuje hmotněprávní jednání, a nikoli tedy úkon procesní, a není tudíž třeba dovolávat se neplatnosti právního jednání u orgánu veřejné moci.⁵² Proto nepovažuji Svobodův přístup v této věci za směřodatný.

Střízlivěji se k této problematice staví Konečná, dle které se takový dluh obecně součástí společného jmění nestává, nicméně i přes to je nutné hledět na něj jako na dluh společný, a to až do doby, než druhý manžel projeví s tímto dluhem nesouhlas ve smyslu ustanovení § 732 OZ.⁵³ Konečná se sice ve své polemice zcela nevypořádává s výše zmíněnou možností námitky relativní

⁴⁹ Blíže viz SVOBODA: *Zastavení exekuce...*, s. 49-52.

⁵⁰ SVOBODA: *Zastavení exekuce...*, s. 52.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Blíže viz SPÁČIL, Jiří. Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 5, s. 172.

⁵³ KONEČNÁ: *Vliv nového pojetí společného jmění...*, s. 11.

neplatnosti dle § 714 odst. 2 OZ, i přesto by však s ohledem na dále uvedené mohl její závěr dávat smysl. Podobně se vyjadřují autoři komentáře C. H. Beck, kteří uvádějí, že „*dluh se tedy nestane součástí SJM podle § 710, protože nejde o každodenní nebo běžnou záležitost, přesto je však společný, protože byl nabyt jednáním, ze kterého jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně (§ 713 odst. 3). S vyhradou výše podané nejistoty ohledně solidárního postavení spoluvlastníků ve vztahu k třetím osobám lze dospět k závěru, že takový dluh je oběma manželům společný.*“⁵⁴

Nejdále ve svých úvahách zacházejí Melzer a spol., kteří za součást společného jmění považují i dluh vzniklý ze závazku uzavřeného pouze mezi věřitelem a jedním z manželů, pokud se dotýká společného jmění nebo jeho součástí a nejedná se o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny, a to i přesto že nebyl dán souhlas druhého manžela.⁵⁵ Vycházejí tak z obecné premisy, že k právnímu jednání, které se týká záležitosti, již nelze považovat za běžnou, je třeba souhlasu druhého manžela. Nicméně i na nikoli běžná právní jednání, která se týkají společného jmění a která jsou činěna ze strany jen jednoho manžela, podle jejich názoru dopadá díkce § 713 odst. 3 OZ v tom smyslu, že opomenutý manžel je z takového právního jednání zavázán až do doby (dluh je součástí společného jmění až do doby), než se dovolá jeho neplatnosti.⁵⁶

I přes poněkud krkolomné formulace lze mít s ohledem na teleologické pozadí právní úpravy za to, že z výše nastíněných názorů by měl v praxi převážet jeden z posledních dvou uvedených. Obdobný závěr můžeme implicitně dovodit i z nedávného rozhodnutí NS, ve kterém se NS sice skutkově zabýval otázkou vypořádání společného jmění, nicméně v odůvodnění rovněž uvedl následující: „*Obecně platí, že buď šlo o právní jednání platné, protože se žalovaná relativně neplatnosti nedovolala, a pak nešlo o snížení hodnoty SJM žalobcem proto, že na platné jednání je potřeba nahlížet tak, že bylo učiněno se souhlasem obou manželů, případně se jednalo o běžnou správu majetku v režimu SJM.*“⁵⁷ To, zda se dluh vzniklý touto cestou považuje za součást společného jmění, či nikoli, je otázka marginální a diskuse o ní patří spíše na akademickou půdu. Klíčové pro věřitele zůstává, zda a za jakých podmínek je opomenutý manžel ze závazku solidárně zavázán.

2.1 Vliv modifikace společného jmění na postavení věřitele

V souladu s hmotněprávní úpravou může být zákonný majetkový režim manželů zúžen, rozšířen, nebo zcela vyloučen, a to buď formou tzv. smluveného režimu, jenž mezi manžely vznikne uzavřením smlouvy o manželském majetkovém režimu (dále jen „Smlouva manželů“),

⁵⁴ PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 185.

⁵⁵ MELZER: *Odpovědnost za dluhy manžela...*, s. 649-650.

⁵⁶ MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 338-339; 363-364.

⁵⁷ Rozsudek NS ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 22 Cdo 3457/2018.

anebo prostřednictvím soudního rozhodnutí. Taková změna společného jmění se ovšem bude často dotýkat i práv třetí osoby, kterou zpravidla reprezentuje právě osoba věřitele. Z tohoto důvodu zákonodárce zahrnul do právní úpravy ustanovení, jejichž prostřednictvím chrání potencionálně dotčené osoby. Konkrétně lze poukázat zejména na ustanovení § 719 odst. 2 a § 727 odst. 2 OZ, která jsou dále doplněna o § 733 a § 734 OZ. Nutno podotknout, že tato pravidla musí být vykládána ve vzájemné shodě. Na hmotněprávní úpravu následně reagují i předpisy procesního práva v podobě § 262a OSŘ (obdobně § 42 EŘ) a § 262b OSŘ.

Hlavním cílem této podkapitoly je tak vysvětlit princip fungování ochrany ve vztahu k věřiteli. Podkapitola 2.2 vytváří nezbytný podklad pro následně navazující části práce, ve kterých již bude detailněji přiblížen proces exekučního a vykonávacího řízení.

2.1.1 Neúčinnost modifikace společného jmění vůči věřiteli

Podle § 719 odst. 2 OZ „*smlouva o manželském majetkovém režimu se nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila; tato smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky.*“ Obdobně tomu bude v případě, dojde-li k modifikaci společného jmění v důsledku soudního rozhodnutí podle § 727 odst. 2 OZ, dle něhož „*rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.*“ Jelikož konstrukce obou ustanovení sleduje totožný zájem, tj. že změnou majetkových poměrů mezi manžely nesmí až na výjimky dojít k dotčení práv třetích osob, bude dále pojednáváno o výkladu těchto ustanovení společně.

Vyvstává otázka, jaký aplikační rozsah lze těmito dvěma ustanovením přikládat. Předmětem sporu je zejména nejasnost vznášející se nad významem pojmu „dotčení práva.“ Dále je důležité i zodpovězení otázky, jaké místo zaujímají tato ustanovení v zákonné systematické ochrany třetích osob. Tégl a spol. chápou kategorii „dotčených práv“ jako nehomogenní a vnitřně diferenciovanou.⁵⁸ Totožný názor lze implicitně vyvodit i u Králíka, který odkazuje právě na komentářovou literaturu vydavatelství Leges a shodně vymezuje několik skupin případů, které mohou v praxi nastat. Jedná se o (1) modifikace po vzniku práva třetí osoby, (2) anticipované změny podstaty budoucího práva, (3) modifikace vedoucí k oslabení, resp. vyloučení, možnosti vynucení práv třetích osob a (4) modifikace s hypotetickým negativním dopadem na možnost

⁵⁸ Blíže viz MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 428-436.

později vzniklých práv třetích osob.⁵⁹ Naopak Psutka žádné vnitřní členění neprovádí a na rozdíl od výše zmíněných autorů vykládá pojem „dotčených práv“ univerzálně.⁶⁰

Vzhledem k většinovým názorům a na ně navazující argumentaci lze konstrukci dotčeného práva shrnout následovně. Pokud dojde k modifikaci, která bude vést ke změně již existujícího práva (změně subjektu), nemá tato ve vztahu k věřiteli *ex lege* žádné právní účinky. Tégl a spol. demonstrují takovou situaci na příkladu, kdy manželé smluvně transformují původně společný dluh na výhradní dluh jednoho z manželů.⁶¹ Závěr, že v tomto případě nemá modifikace na pohledávku věřitele žádný vliv, je zcela logický, jelikož je v souladu s principiálním základem soukromého práva, vycházejícího ze zásady, že nelze jednostranně měnit postavení třetí osoby bez jejího souhlasu. Modifikace má v takovém případě účinky pouze mezi manželi *inter partes*. Je nutné zdůraznit, že tato konstrukce bude platná nejen za situace, kdy dojde k modifikaci již existujících práv⁶², nýbrž i tehdy, půjde-li o změnu práv a povinností v budoucnu vznikajících.⁶³ K vyloučení tohoto pravidla může dojít pouze za souhlasu věřitele se změnou zákonného režimu, resp. i vědomostí o učiněné modifikaci.⁶⁴ Zda v daném případě stačí vědomost věřitele o změně majetkového režimu, však není jasné. Tégl a spol. zastávají teorii, že „*již prostá vědomost třetí osoby o existenci nějaké modifikační smlouvy by měla postačovat pro vyloučení její ochrany.*“⁶⁵ V případě připuštění tohoto názoru by nicméně došlo k popření dosavadní judikatury NS, dle níž „*(...) Citovaná ustanovení vyžadují, aby třetí osobě byla známa nejen sama existence smlouvy, nýbrž i její obsah (...).*“⁶⁶ S přihlédnutím k základním zásadám soukromého práva a účelovému zakotvení ochrany třetích osob se zdá být tato úvaha správná, avšak pouze v situaci, kdy je nevědomost o obsahu modifikační smlouvy způsobena nedostatkem konání ze strany věřitele, resp. jeho opomenutím řádně se o obsahu modifikační smlouvy informovat. Naopak, pokud by věřitel věděl o existenci modifikační smlouvy, požádal manžele o možnost seznámit se s jejím obsahem, avšak ti by jeho žádost bez dalšího odmítli, nebyla by již podle mého názoru výše zmíněná úvaha použitelná a věřiteli by v takovém případě ochrana náležela. V opačném případě by došlo mj. k rozporu s § 6 odst. 2 věta první OZ, podle něhož „*nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu.*“⁶⁷

⁵⁹ KRÁLÍK, Michal. In PETROV: *Občanský zákon: Komentář...*, s. 751-752.

⁶⁰ Blíže viz PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 241-244.

⁶¹ MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 430.

⁶² Situace, kdy manželé transformují již existující společný dluh na výhradní dluh jednoho z manželů.

⁶³ MELZER: *Občanský...Svazek IV/1...*, s. 431. V souvislosti s tímto hovoří Melzer, Tégl a Jindřich o „*sjednání obecných organizačních pravidel o budoucím přiřazování jednotlivých práv či povinností manželů pod různý majetkový režim.*“ Manželé si např. sjednají, že pro úhradu veškerých společných dluhů bude povinen pouze jeden z nich.

⁶⁴ Myšleno za předpokladu, že modifikační smlouva nebude zveřejněna v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu. K tomu blíže podkapitola 2.2.2.

⁶⁵ MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 432.

⁶⁶ Rozsudek NS ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. 20 Cdo 612/2005.

⁶⁷ Na okraj lze zmínit názor (blíže viz TĚGL, Petr. In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 430.), dle něhož nelze do práva věřitele zasahovat ani v jeho prospěch. Bez souhlasu věřitele tak například nelze smluvně

Pokud se na rozdíl od výše uvedeného manželé smluvně odchýlí od zákonného majetkového režimu, a bude-li mít tato změna pouze potenciální negativní dopad na možnost vynucení vzniklých práv *pro futuro*, nespadá tato situace pod rozsah norem poskytujících ochranu třetím osobám.⁶⁸ Tégl a spol. v této souvislosti hovoří o „*dotčení v důsledku zkrácení budoucího práva třetí osoby*.“⁶⁹ Dle jejich názoru spadají do této kategorie případy jakýchsi organizačních ujednání, podle kterých budou jednotlivá aktiva přiřazována pod různý majetkový režim *pro futuro*.⁷⁰ I přes nezpochybnitelně racionální úvahy vedoucí k tomuto závěru se jedná o otázku komplikovanou. Značný vliv zde taktéž představuje procesněprávní úprava, konkrétně pak § 262a odst. 3 OSŘ (obdobně § 42 odst. 3 EŘ), který říká, že výkon rozhodnutí (exekuční příkaz) lze nařídit i na majetek, který netvoří součást společného jmění, přestože byl zákonný majetkový režim manželů změněn.⁷¹

Dostáváme se k poslední možné variantě, jíž je dotčení třetí osoby (věřitele) v důsledku zkrácení jeho existujícího práva.⁷² Představme si situaci, kdy po vzniku závazku, který vznikl mezi věřitelem a jedním z manželů, dojde k modifikaci společného jmění, čímž dojde k převedení všech existujících aktiv ze společného jmění do výlučného majetku druhého manžela. Ani v tomto případě nepřichází aplikace § 719 odst. 2 OZ (§ 727 odst. 2) v úvahu.⁷³ Věřiteli bude v takovém případě náležet ochrana podle § 733 OZ. Podle tohoto ustanovení, „*zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo*.“⁷⁴ Výkladem § 733 OZ můžeme dojít k závěru, že se aplikační rozsah daného ustanovení vztahuje pouze na výlučné dluhy jednoho z manželů.⁷⁵ Problém zde však může představovat formulace „zavázal-li se“, kterou zákonodárce odkazuje k okamžiku vzniku existence závazku. Za použití jazykového výkladu se jedná právě o právní důvod vzniku závazku (a následně vzniklého dluhu), jenž určuje počátek rozhodné šesti měsíční ochranné doby. Je tomu však skutečně tak? V odborné literatuře

začlenit do společného jmění výhradní dluh jednoho z manželů. Podá-li však věřitel na soud žalobu o zaplacení, ve které určí na straně žalované oba manžele, lze takový jednání posoudit dle § 546 OZ jako projev vůle nevzbuzující pochybnost o tom, co jediná osoba chtěla projevit (konkludentní souhlas), čímž naplní výjimku z pravidla uvedeného v § 719 odst. 2 OZ.

⁶⁸ Blíže viz TÉGL, Petr. In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 433-436.

⁶⁹ TÉGL, Petr. In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 435.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ K tomu blíže viz kapitola 4.

⁷² TÉGL, Petr. In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 432-434.

⁷³ K argumentaci pro tento závěr blíže viz TÉGL, Petr. In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 432-434.

⁷⁴ Pozn.: § 734 OZ, který říká, že: „*Je-li smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterými byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno právo třetí osoby, zejména věřitele, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vyřídání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně, jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo; přitom se použije § 742*.“ je dle všeobecného názoru prakticky nevyužitelný, a tudíž nebude v práci více rozebírán. Blíže viz jakákoliv komentářová literatura.

⁷⁵ Shodně PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 294.

totíž panuje ohledně tohoto významu poměrně velký doktrinální spor. Tím dochází k narušení principu právní jistoty, jelikož řešení této otázky představuje elementární předpoklad pro učinění jasného závěru o tom, jak silná míra ochrany bude třetím osobám, potažmo věřiteli, náležet.

Psutka se drží výslovné dikce zákona a jako počáteční okamžik běhu šesti měsíční ochranné doby chápe právní důvod vzniku dluhu.⁷⁶ Naopak Melzer s Téglem vycházejí z myšlenky, že „hlavní smysl komentovaného ustanovení spočívá v poskytnutí ochrany před zkracující modifikací, ke které došlo v souvislosti se vznikem dluhu. Je-li totiž modifikace uskutečněna v bezprostřední časové souvislosti se vznikem povinnosti plnit, lze předpokládat zkracující úmysl manželu (...). Skutečné riziko pro dlužníka (...) je spojeno zásadně až se splatností dluhu, nikoli tedy již se vznikem právního důvodu dluhu.“⁷⁷ Z argumentace Tégla s Melzerem lze dovést, že pokud bychom při výkladu ustanovení vycházeli pouze z hlediska jeho jazykové dikce, přičil by se takový závěr základnímu smyslu a účelu zákonné úpravy. Otevíral by se tak prostor pro aplikaci § 2 odst. 2 věty za středníkem OZ, podle něhož se nikdo nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu. Ustanovení § 733 OZ by z tohoto důvodu bylo třeba vykládat extenzivně, kdy pro počáteční okamžik zákonné šesti měsíční doby nebude hrát roli právní důvod vzniku dluhu (ten musí dle jejich stanoviska v době modifikace pouze existovat), nýbrž okamžik splatnosti (dospělosti) dluhu.⁷⁸ Je však sporné posoudit, zda klíčový okamžik skutečně tvoří splatnost dluhu. Ten sice nepochybně představuje důležitý moment při vypořádání vzájemných práv a povinností mezi věřitelem a dlužníkem, nicméně kategorické tvrzení, že pouze a jen ten je určujícím pro počátek počítání ochranné doby není zcela přesvědčivé. Důvodová zpráva v tomto případě mlčí a ani z jiných skutečností nelze explicitně dovést, že by zákonodárce měl v úmyslu vztahovat tuto speciální ochranu třetích osob až k dospělosti dluhu. V této otázce tak stále čekáme na vyjasnění v podobě stanoviska NS. Právě z důvodu chybějící judikatury je však nutné počítat i s případným prosazením výše zmíněného názoru Melzera s Téglem do praxe. Proto dále přiblížím některé varianty řešení korespondující s touto myšlenkou. Vznikne-li závazek⁷⁹ mezi jedním z manželů a věřitelem, manžel se následně dostane s plněním své povinnosti do prodlení a v době 6 měsíců od okamžiku vzniku závazku (dospělosti dluhu) dojde k modifikaci společného jmění⁸⁰ v neprospěch věřitele, bude modifikace

⁷⁶ Blíže viz PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 294-296.

⁷⁷ MELZER, Filip: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 539.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Z hlediska teleologie právní úpravy ochrany třetích osob vyplývá, že se může jednat nejen o závazek smluvní, ale i závazek vzniklý z jiného právního důvodu. Ke stejnému závěru dochází i Melzer s Téglem (In MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 539.) a dále i Králík (KRÁLÍK, Michal. In PETROV: *Občanský zákon: Komentář...*, s. 768.). Přesto existují i názory opačné. Klein např. zastává stanovisko, že se může jednat pouze o závazky vzniklé ze smlouvy, jelikož zákon výslovně mluví o tom, že se manžel „zaváže“, na základě čehož se domnívá, že ochranná doba 6 měsíců se nevztahuje na závazky vzniklé jiným způsobem (KLEIN, Šimon. *Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. Ad Notam*, 2014, č. 6, s. 27).

⁸⁰ Ať už smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu.

vůči věřiteli relativně neúčinná, a to *ex lege*. Naopak, pokud bude změna společného jmění následovat po více jak 6 měsících od vzniku závazku (dospělosti dluhu), nezbyde věřiteli nic jiného, než se relativní neúčinnosti dovolat postupem dle § 589 an. OZ.

Pro lepší pochopení viz následující schémata:

Příklad č. 1): Relativní neúčinnost modifikace nastává *ex lege* - Jak od vzniku závazku, tak od dospělosti pohledávky neuplynula doba delší než 6 měsíců.

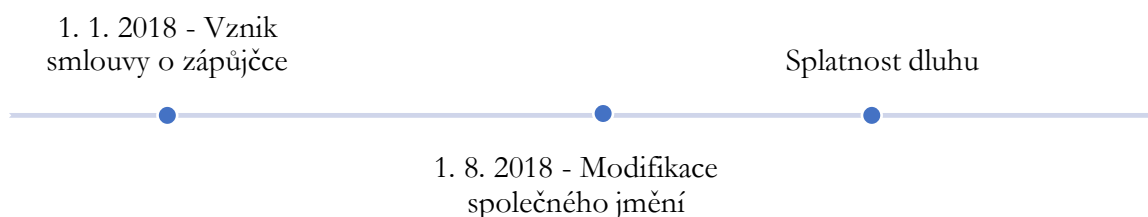
Příklad č. 2): Podle stanoviska Melzera s Téglem relativní neúčinnost modifikace nastává *ex lege* - právní důvod vzniku dluhu existoval již před modifikací a od dospělosti pohledávky neuplynula doba delší 6 měsíců. Naopak podle názoru Psutky již pro § 733 OZ nelze najít aplikační prostor a věřitel se tak bude muset dovolat relativní neúčinnosti skrze obecnou úpravu o relativní neúčinnosti.

Příklad č. 3): Podle stanoviska Melzera s Téglem relativní neúčinnost modifikace nastává *ex lege* - právní důvod vzniku dluhu existoval již před modifikací. K modifikaci došlo ještě před splatností dluhu. Za použití argumentu *a minori ad maius* lze dojít k závěru, že pokud má § 733 OZ dopadat na situace, kdy je modifikace učiněna až po splatnosti, tím spíše musí dopadat i na situace, kdy je učiněna ještě před očekáváním splatnosti a s tím spojeným vznikem dluhu.⁸¹ § 733 OZ tak bude aplikovatelný v podstatě vždy, když k modifikaci dojde ještě před splatností dluhu. Naopak podle

⁸¹ MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 539.

názoru Psutky již pro § 733 OZ nelze najít aplikační prostor a věřitele se tak bude muset dovolat relativní neúčinnosti skrze obecnou úpravu o relativní neúčinnosti.

2.1.2 Seznam listin o manželském majetkovém režimu

V souvislosti se změnami manželského majetkového režimu a z toho plynoucími důsledky pro věřitele je důležité krátce pohovořit o Seznamu listin a manželském majetkovém režimu (dále jen „Seznam listin“). Jedná se o veřejný seznam, jehož existenci předpokládá OZ v ustanovení § 721 odst. 1. Právní zakotvení Seznamu listin však nalezneme v § 35a odst. 1 písm. d) a § 35j až § 35l zákona č. 358/1992 Sb. (dále jen „NŘ“). Důvodem pro jeho vznik bylo zajistit zveřejňování informací o modifikacích manželského majetkového režimu vůči třetím osobám.⁸² Významnou funkci pak hraje Seznam listin zejména v exekučním (vykonávacím) řízení, ve kterém zákon stanovuje různé procesní postupy závisící na (ne)evidenci modifikačních smluv (soudních rozhodnutí) v Seznamu listin.⁸³

Obecně platí, že smluvní modifikace není do Seznamu listin zapisována obligatorně. Notář zápis provede pouze za předpokladu, že o zápis požádají shodně oba manželé, nebo je-li tak ve smlouvě přímo ujednáno.⁸⁴ Naopak soudní rozhodnutí o změně majetkového režimu manželů zapíše notář do Seznamu listin vždy, bez ohledu na vůli manželů.⁸⁵ Zápis je vystaven na principu formální publicity s účinky *erga omnes*, což vyplývá z § 35l odst. 1 NŘ, podle něhož „*Jsou-li smlouva o manželském majetkovém režimu nebo rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu zapsány v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, manželé se jich mohou dovolat vůči třetím osobám, i když tyto s jejich obsahem nebyly seznámeny.*“ Třetí osoby tak mají možnost seznámit se na webových stránkách Notářské komory České republiky⁸⁶ s tím, zda je v Seznamu listin evidovaná listina týkající se manželského majetkového režimu a pokud ano, mají možnost seznámit se i s obsahem předmětné listiny.⁸⁷ Vyhledávání v Seznamu listin podléhá poplatkové povinnosti ve výši 30,- Kč

⁸² DYTRYCH, Jan. In BÍLEK, Petr a kol. *Notářský řád. Komentář, 5. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 199.

⁸³ K tomu viz 3. kapitola.

⁸⁴ Viz § 721 odst. 1 OZ. Shodně též § 35k odst. 1 NŘ.

⁸⁵ Viz § 35k odst. 3 NŘ.

⁸⁶ Notářská komora České republiky. *Rejstřík Seznamu listin o manželském majetkovém režimu* [online]. nkcr.cz [cit. 15. ledna 2018]. Dostupné na <https://rejstrik.nkcr.cz/>.

⁸⁷ DYTRYCH, Jan. In BÍLEK: *Notářský řád. Komentář, 5. vydání...*, s. 201.

včetně DPH za nahlédnutí. Pokud se bude nahlízející osoba dožadovat vyhotovené opisů (kopií) evidovaných listin, může se obrátit na kteréhokoliv notáře, jehož odměna za tento úkon činí 300;- Kč s připočtením DPH, je-li notář plátcem DPH.⁸⁸

I přes nesporně pozitivní snahu zákonodárce o posílení principu právní jistoty se kolem Seznamu listin vznášá řada nejasností. Předně je třeba říci, že se nejedná o veřejný seznam ve smyslu § 980 an. OZ, jelikož Seznam listin *de facto* představuje registr právních skutečností, nikoliv registr právních objektů, čímž dochází k neaplikovatelnosti většiny obecných ustanovení o veřejných seznamech.⁸⁹ Navíc zápis v Seznamu listin nepředstavuje doklad o vlastnickém právu ke konkrétním věcem a nelze tak dovozovat, že manžel (manželé) jsou vlastníky věcí ve smlouvě uvedených, protože vlastnické právo mohlo být kdykoli v minulosti převedeno na třetí osobu, aniž by se tato skutečnost v Seznamu jakkoli projevila.⁹⁰ Věřitel by si tak vždy měl v případě nemovitých věcí tuto skutečnost ověřit v katastru nemovitostí. V případě movitých věcí pak věřiteli nezbyde než spoléhat na pravdivost tvrzení manželů ohledně právního stavu týkajícího se té které konkrétní věci.

Dále mohou vznikat i další situace, kdy v Seznamu listin bude možné najít skutečnost o určitém právním stavu, který však nebude korespondovat se stavem skutečným. K tomuto může dojít vyjma výše zmíněného i v momentně, kdy si manželé ujednají nová organizační pravidla pro fungování společného jmění, avšak nedají notáři pokyn k tomu, aby tuto změnu v Seznamu listin revidoval. Zápis smluvní modifikace je totiž činěn pouze fakultativně, jinými slovy tak závisí pouze na vůli manželů, zda se rozhodnou změnu vzájemného majetkového režimu do Seznamu listin zapsat. Tato skutečnost však může mít značný vliv na budoucí spory týkajících se konkrétních majetkových hodnot, resp. jejich postižení v exekčním (vykonávacím) řízení.⁹¹

⁸⁸ NEVRKLA, Luboš. *Exekuce na majetek ve společném jmění manželů* [online]. epravo.cz, 26. září 2017 [cit. 23. února 2019]. Dostupné na < <https://www.epravo.cz/top/clanky/exekuce-na-majetek-ve-spolecnem-jmeni-manzelu-106440.html> >.

⁸⁹ MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 448.

⁹⁰ Výkladové stanovisko Prezidia Notářské komory ČR ze dne 15. a 16. 4. 2014, č. VS 2/2014.

⁹¹ K tomu blíže viz kapitola 3.

3. Postavení věřitele při vymáhání pohledávky v souvislosti se společným jměním

Výchozím předpoklad pro vymezení postavení věřitele při vymáhání jeho dosud nesplacené splatné pohledávky představuje povaha konkrétního dluhu. Zda se jedná o dluh výhradní, nebo společný je třeba určit na základě obecných pravidel zakotvených v úpravě manželského majetkového práva. Až v závislosti na výsledku lze jasně stanovit, jaké majetkové hodnoty mohou být v exekučním (vykonávacím) řízení postiženy.

Právní úprava manželského majetkového práva řeší otázku odpovědnosti za dluhy manželů v § 731 a § 732 OZ. Hmotněprávní úprava je v tomto směru doplněna procesními pravidly zakotvenými jak v OSŘ, tak EŘ. Především se jedná o § 262a OSŘ, § 262b OSŘ, § 304b odst. 4 a § 42 EŘ, která přímo dopadají na situace postižení společného jmění v exekuci (výkonu rozhodnutí). Výše uvedenou skupinu paragrafů lze vztahovat pouze na výseč odpovědnosti týkající se výhradních dluhů, tj. těch dluhů, které vznikly pouze jednomu z manželů. Druhou výseč pak představuje odpovědnost za dluhy společné, která však v úpravě manželského majetkového práva explicitně zakotvena není, a tudíž je třeba vycházet z obecných pravidel zakotvených v § 1868 an. OZ.

3.1 Postavení věřitele při vymáhání výhradního dluhu jen jednoho manžela

Pro začátek si musíme vyjasnit postavení věřitele po hmotněprávní stránce. Primárně je třeba vycházet z § 731 OZ, který říká, že: „*Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění.*“ Dikce tohoto ustanovení je však sama o sobě do značné míry zavádějící. Na první pohled by se totiž mohlo zdát, že věřitel může při exekuci (výkonu rozhodnutí) postihnout společné jmění jen pro dluh, který vznikl za trvání společného jmění. Tak tomu ovšem ve není, neboť je třeba dané ustanovení vykládat též s ohledem na § 732 OZ, který § 731 OZ doplňuje a podle něhož: „*Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevil bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl, může být společné jmění postiženo jen do výše, již by představoval podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742. To platí i v případě povinnosti manžela plnit výživné nebo jde-li o dluh z protiprávního činu jen jednoho z manželů nebo v případě, že dluh jen jednoho z manželů vznikl ještě před uzavřením manželství.*“

Na základě výše uvedeného tak platí následující. Pokud se dlužný manžel dostane vůči věřiteli do prodlení, je třeba nejprve posoudit, zda se v dané situaci jedná o dluh výhradní, nebo společný. Dojdeme-li k závěru, že za dluh odpovídá pouze jeden z manželů (výhradní dluh),

přichází na řadu zjištění doby, případně právního důvodu vzniku dluhu. Pro lepší pochopení rozdělím danou problematiku do dvou kategorií:

1. Dluh (výhradní) vznikl za trvání manželství.
2. Dluh (výhradní) vznikl ještě před uzavřením manželství.

Ad. 1): V případě, že dluh jednoho z manželů vznikl za trvání manželství, má věřitel možnost postihnout výhradní majetek dlužného manžela, což lze dovodit z obecných pravidel závazkového práva. Nadto může věřitel cílit i na majetek nacházející se ve společném jmění, a to právě díky § 731 OZ, podle něhož se věřitel může uspokojit „i z toho“, co je ve společném jmění. *A contrario* naopak nelze uspokojit pohledávku věřitele z výhradního majetku manžela, který sám dlužníkem není. Možnost postižení společného jmění však není bezbřehá. Nedlužnému manželovi totiž zákon poskytuje v § 732 věta první OZ ochranu skrze projevení nesouhlasu vůči věřiteli se vznikem dluhu. K tomu však musí být kumulativně splněny následující podmínky: (1) jedná se o dluh manžela, který vznikl proti vůli druhého manžela a (2) věřitel projevil nesouhlas s jeho vznikem vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o něm dozvěděl. Za zmínku stojí zejm. podmínka druhá. Předně je třeba říci, že lhůta „bez zbytečného odkladu“, o níž zákon hovoří, je lhůtou subjektivní vázanou na vědomost o vzniku dluhu.⁹² Samotný protest představuje právní jednání adresované věřiteli, jehož obsahem nedlužný manžel vyjadřuje vůli nebýt dluhem vázán. Za nesouhlas však lze v souladu s § 43 odst. 3 OSŘ považovat i jeho projevení vůči exekutorovi, pokud zároveň s ním dojde k zachování lhůty poskytnuté pro vyjádření protestu.⁹³ V případě naplnění těchto podmínek se pak věřitel bude moci uspokojit pouze z tzv. hypotetického vypořádacího podílu.⁹⁴

Ad. 2): K drobné změně dojde tehdy, pokud dluh jednoho manžela vznikne ještě před uzavřením manželství. Na rozdíl od situace výše zmíněné nebude nedlužný manžel nucen vůči věřiteli aktivně protestovat, neboť k ochraně jeho hypotetického vypořádacího podílu dochází *ex lege*. Stejně tak tomu bude v situaci, kdy právní důvod vzniku dluhu bude spočívat v protiprávním jednání dlužného manžela, nebo v porušení jeho povinnosti platit výživné.

Na závěr si ještě dovolím vést krátkou úvahu. Není zcela jasné, z jakého důvodu se zákonodárce rozhodl určit jako rozhodný okamžik dobu vzniku dluhu. Podle mého názoru by

⁹² PSUTKA, Jindřich. In HRUŠÁKOVÁ: *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 292.

⁹³ MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 534-535.

⁹⁴ K problematice hypotetického vypořádání společného jmění blíže viz podkapitola 3.1.1.

v daném případě bylo vhodnější přistoupit k době vzniku závazku, a to z následujících důvodů. Nejprve je nutné zamyslet se nad tím, proč je v případě výhradního dluhu, který vznikl za trvání manželství, nedlužný manžel v jistém směru chráněn méně než za situace, kdy takový dluh vznikl před uzavřením manželství. Mám za to, že smysl této konstrukce vychází z premisy, podle níž institut manželství, na rozdíl od nesezdaného soužití, představuje hlubší a pevnější pouto s vyšší mírou vzájemné odpovědnosti ležící na bedrech manželů. To ostatně potvrzuje i pojetí koncepce úpravy povinností a práv mezi manželi zakotvené v § 687 an. OZ. Tímto jinými slovy dochází k tomu, že by manželé alespoň z právního hlediska měli mít daleko významnější možnost vzájemně působit na svou vůli. Pravděpodobně právě proto zákonodárce přistoupil k této dvojí koncepci členění, a to na dluhy vzniklé před a po vzniku manželství. Pokud je však tato teze správná, nedává dobrý smysl, proč by měl být rozhodujícím okamžikem vznik dluhu. Za předpokladu, že závazek vznikl ještě před uzavřením manželství, nicméně samotný dluh vznikl až za trvání manželství, by *ex lege* nedocházelo k nastoupení právních účinků § 732 věta druhá OZ, a nedlužný manžel by tak byl nucen explicitně protestovat vůči věřiteli. V takovém případě by však zároveň docházelo k popření účelu, pro který zákonodárce právní úpravu v této podobě přijal, neboť nedlužný manžel by za dané situace neměl možnost jednání druhého manžela ovlivnit.⁹⁵ Argumentovat lze i analogickou aplikací pravidel ohledně retroaktivity, kde v zásadě také rozhoduje okamžik vzniku závazku, a nikoli až okamžik nastoupení právních účinků. Konečně je možné obě ustanovení porovnat s dikcí § 733 OZ, kde zákon naopak hovoří o vzniku závazku.⁹⁶ Na tuto otázku ostatně nepřímě naráží i Melzer a spol., kteří se podobnou úvahou zabývají ve vztahu k (ne)převzatým dluhům.⁹⁷

3.1.1 Hypotetické vypořádání společného jmění

Hypotetické vypořádání společného jmění (dále jen „hypotetické vypořádání“) představuje v oblasti rodinného práva převratnou novinku. Přestože se jedná o zcela zásadní institut, nebyla mu v literatuře doposud věnována dostatečná pozornost. Hlavním účelem hypotetického vypořádání je vybalancovat stav mezi ochranou nedlužného manžela a věřitele. V následující části se zaměřím zejm. na průběh hypotetického vypořádání.

Jak již bylo výše řečeno, může k hypotetickému vypořádání docházet buď *ex lege*, anebo poté, co nedlužný manžel vyjádří vůči věřiteli bez zbytečného odkladu nesouhlas se vznikem dluhu. Otázkou je, kdy a k jakému konkrétnímu okamžiku se bude hypotetické vypořádání

⁹⁵ Tím však samozřejmě není vyloučeno, že i v případě takovéto situace by se nedlužný manžel o vzniku závazku (dluhu) nemusel vůbec dozvědět.

⁹⁶ Blíže viz podkapitola 2.1.1 a dále MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 537-542.

⁹⁷ MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 533.

provádět. Základním předpokladem pro hypotetické vypořádání bude zpravidla návrh na (částečně) zastavení exekuce, který bude ve valné většině případů podávat nedlužný manžel.⁹⁸ O takovém návrhu bude rozhodovat exekutor (soud) přímo v rámci exekučního (vykonávacího) řízení.⁹⁹ Je třeba dodat, že zákon v souvislosti s postihem společného jmění hovoří o výši, jež by představovala podíl dlužníka, kdyby bylo společné jmění zrušeno a vypořádáno podle § 742. To znamená, že exekutor (soud) nebude v případě hypotetického vypořádání určovat, jaké konkrétní majetkové hodnoty lze přiřadit tomu kterému manželovi. Exekutor (soud) se omezí pouze na určení výše vypořádacího podílu.¹⁰⁰ Pokud tak bude do společného jmění náležet osobní automobil v hodnotě 1.000.000,- Kč a nemovitost v hodnotě 1.500.000,- Kč, pak za předpokladu, že exekutor postihne exekučním příkazem osobní automobil, nebude moci nedlužný manžel tvrdit, že ten by měl na základě hypotetického vypořádání patřit právě jemu. Jinými slovy tak exekutor (soud) určí pouze konkrétní peněžité obnos, z něhož bude při následném postižení majetku vycházet. Z tohoto důvodu bude oprávněn postihnout byt i jen jedinou věc náležející do společného jmění.¹⁰¹ V situaci, kdy bude dluh činit 1.000.000,- Kč, přičemž ve společném jmění jedinou majetkovou hodnotu představuje nemovitá věc (např. bytová jednotka) v hodnotě 2.000.000,- Kč, může exekutor vydat exekuční příkaz k prodeji nemovité věci, tuto nemovitou věc zpeněžit a 1.000.000,- Kč vyplatit věřiteli, protože se jedná o hypotetický vypořádací podíl dlužného manžela. Zbylý milion korun pak vyplatí manželům s tím, že i nadále patří do společného jmění, jelikož se v daném případě jednalo pouze o hypotetické vypořádání, kterým nedochází k zániku společného jmění.¹⁰² Pokud by však následně přišel jiný věřitel s tím, že proti stejnému (dlužnému) manželovi eviduje dluh, např. ve výši 500.000,- Kč, neznamená to, že by se z majetku ve společném jmění, jenž by v této situaci činil zbylý milion, ukrojila další polovina, která by se vyplatila novému věřiteli. Ust. § 732 OZ totiž odkazuje v souvislosti s hypotetickým vypořádáním na § 742 OZ, který v písmeni b) říká, že „každý z manželů nabrání to, co bylo ze společného majetku vynaloženo na jeho vybrání majetek.“ S ohledem na již jednou provedené hypotetické vypořádání, by tak měl celý zbylý majetek připadnout v rámci vypořádání společného jmění nedlužnému manželovi, čímž bude věřiteli fakticky odepřena možnost domáhat uspokojení se ze společného jmění.¹⁰³

⁹⁸ JURÁTKOVÁ, Petra. K hypotetickému vypořádání společného jmění. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 4, s. 574.

⁹⁹ Tamtéž, s. 573.

¹⁰⁰ MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 536. Shodně JURÁTKOVÁ: K hypotetickému vypořádání společného jmění..., s. 573-574.

¹⁰¹ Za předpokladu, že pohledávku nelze uspokojit z vylučného majetku dlužného manžela.

¹⁰² MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 536.

¹⁰³ Shodně viz MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 535-536.

Dále je třeba vyřešit otázku, k jakému okamžiku se bude výše hypotetického vypořádacího podílu provádět. Dle názoru Juřátkové bude rozhodujícím momentem doručení prvního exekučního příkazu (usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí), podle něhož má být majetek ve společném jmění postižen, kterým se nedlužný manžel zároveň stane účastníkem řízení dle § 36 odst. 2 EŘ (§ 255 odst. 2 OSŘ).¹⁰⁴ Právě v tomto okamžiku bude nedlužný manžel podávat návrh na (částečné) zastavení exekuce. Lze předpokládat, že nedlužný manžel bude jakožto navrhovatel muset v návrhu zároveň vymezit rozsah společného jmění a tento exekutorovi (soudu) doložit.¹⁰⁵ Exekutor (soud) bude následně vycházet z tohoto rozsahu, přičemž rozhodnou pro určení hodnoty jednotlivých majetkových položek bude cena obvyklá vzhledem k danému místu a času (době rozhodování).¹⁰⁶

3.2 Postavení věřitele při vymáhání společného dluhu manželů

Při řešení otázky společných dluhů obou manželů je třeba vycházet z obecné úpravy IV. části OZ, konkrétně z dílu 5 pojednávajícího o společných dlužích a pohledávkách. V zásadě se jedná relativně jednoduchou problematiku, jež by v praxi neměla činit žádné závažnější potíže. Jak již bylo výše řečeno, hovoříme zde o situacích, kdy budou vůči věřiteli k plnění zavázáni oba manželé společně, resp. situaci, kdy na jedné straně stojí věřitel a na druhé oba manželé. Jako příklad lze uvést smlouvu o zápůjčce, na základě které věřitel poskytne manželům peněžní obnos ve výši 1.000.000,- Kč, přičemž ti se zaváží dlužný 1.000.000,-Kč vrátit věřiteli nejpozději do jednoho roku zpět. V takovém případě jsou v souladu s § 1872 odst. 1 OZ oba manželé vůči věřiteli bez dalšího solidárně zavázáni, což umožňuje věřiteli požadovat plnění, nebo i jen libovolnou část, po jednom či obou z nich. Věřiteli nelze než doporučit za této situace žalovat vždy oba manželé.¹⁰⁷ Následně bude věřitel moci postihnout nejen majetek nacházející se ve společném jmění, ale i výlučný majetek každého manžela zvlášť. Naopak, pokud by se věřitel rozhodl z jakéhokoliv důvodu žalovat pouze jednoho manžela, ochudil by se tím o možnost postihnout v exekučním (vykonávacím) řízení majetkové hodnoty nacházející se ve výhradním majetku manžela, který v žalobě nebyl na straně žalované uveden. Platí totiž, že exekuční titul, jenž ukládá jednomu z manželů povinnost splnit společný dluh, nemůže vést k postižení

¹⁰⁴ JUŘÁTKOVÁ: K hypotetickému vypořádání společného jmění..., s. 573.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 574.

¹⁰⁶ Rozsudek NS ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99.

¹⁰⁷ V případě výše zmíněného příkladu může znít petit takto: „I. Žalovaní jsou povinni zaplatit žalobci rukou společnou a nerozdílnou částku 1.000.000,- Kč, spolu se zákonným úrokem z prodlení z této částky ve výši 9,75 % p.a. od 1. 3. 2019 do zaplacení, a to do 3 dnů od právní moci rozsudku. II. Žalovaní jsou povinni nabrátit žalobci rukou společnou a nerozdílnou náklady řízení, a to do 3 dnů od právní moci rozsudku“.

výhradního majetku druhého manžela¹⁰⁸, poněvadž prvořadým úkolem exekučního soudu (exekutora) není zjišťovat, jestli exekuční titul odpovídá hmotněprávní realitě. Exekuční soud (exekutor) je v zásadě naopak povinen respektovat výrok exekučního titulu.¹⁰⁹

¹⁰⁸ MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 517.

¹⁰⁹ SVOBODA: *Zastavení exekuce...*, s. 52-53.

4. Procesněprávní aspekty postižení společného jmění

Až doposud byla práce zaměřena na téma postavení věřitele z pohledu práva hmotného. Nyní tak můžeme plynule navázat na úpravu procesní. Nepovažují za nutné blíže rozebírat skutečnosti ohledně dvoukolejnosti právní úpravy, která v České republice rozlišuje mezi výkonem rozhodnutí řídicím se OSŘ a exekucním řízením řízeným pravidly dle EŘ. Postačí vědět, že právní konstrukce obou předpisů je ve vztahu k postižení společného jmění téměř totožná. Pokud v EŘ řešení určité otázky nenajdeme, použijeme v souladu s § 52 odst. 1 EŘ subsidiárně OSŘ. Z tohoto důvodu budeme dále pracovat s oběma typy řízení *promiscue* s případným uvedením zásadnějších rozdílů.

Z hlediska postavení věřitele je stěžejní zejména § 42 EŘ a § 262a OSŘ, které v 1-3 odstavci identicky reflektují různé varianty řešení v případech, kdy se manželé rozhodnou pozměnit organizační principy svého majetkového režimu. Tato dvojice paragrafů upravuje podmínky a způsob, jakým bude exekutor k této modifikaci přihlížet.¹¹⁰ Do 4 odstavce je pak poněkud nekonceptně zařazena možnost provést exekuci (výkon rozhodnutí) příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu. Na tato ustanovení navazuje § 262b OSŘ, který nově upravuje základní způsob „*procesní obrany manžela povinného proti postižení jeho výlučného majetku nebo majetku ve společném jmění v případě, že vymáhanou pohledávku není možno z tohoto majetku uspokojit nebo je majetek postižen ve větším rozsahu, než připouští zvláštní právní předpis.*“¹¹¹ Pro zahájení, průběh a provedení exekuce (výkonu rozhodnutí) pak v případě postižení společného jmění obecně platí stejná pravidla jako pro jakékoliv jiné exekucní řízení. Drobnou zvláštnost představuje rozšířený okruh účastníků, jelikož zákon v § 36 odst. 2 EŘ (§ 255 odst. 2 OSŘ) říká, že „*účastníkem exekucního řízení je také manžel povinného, je-li exekucí postihován jeho majetek nebo majetek ve společném jmění*“. Důvodem, proč zákonodárce přistoupil k účastenství manžela povinného, byla snaha o posílení jeho procesních práv, neboť jako účastník disponuje manžel povinného všemi procesními právy a prostředky, zejména právem na doručování vydaných usnesení, proti nimž může podávat opravné prostředky stejně tak jako samotný povinný.¹¹²

4.1 Návrh na zastavení exekuce

Ještě před tím, než přistoupíme k výkladu o možných alternativách procesních postupů, jež přicházejí v souvislosti s postižením společného jmění v úvahu, si řekneme pár informací k návrhu na (částečné) zastavení exekuce, resp. výkonu rozhodnutí (dále jen „návrh na

¹¹⁰ LEVÝ, Jiří In. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář, 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1061.

¹¹¹ LEVÝ, Jiří In. SVOBODA: *Občanský soudní řád. Komentář, 2. vydání...*, s. 1070.

¹¹² KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekucní řád. Komentář, 4. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 202.

zastavení“). Jedná se o základní procesní prostředek obrany manžela povinného, zakotvený v § 262b OSŘ a § 55 EŘ. Na rozdíl od jiných osob není manžel povinného nucen podávat ve věci excindační žalobu, jejímž účelem je „poskytnout právní ochranu osobám, které mají k majetku (k věcem, právům nebo jiným majetkovým hodnotám), jenž byl postižen výkonem rozhodnutí (exekucí), takové právo (právní vztah), které nepřipouští, aby nařízený výkon rozhodnutí (exekuce) byl proveden a aby se tak postižený majetek stal zdrojem pro uspokojení oprávněného.“¹¹³ Přestože v tomto případě směřuje excindační žaloba i návrh na zastavení ke stejnému cíli, upřednostňuje zákonodárce manžela povinného, neboť ten je dle jeho názoru hoden vyšší míry ochrany. Výhoda pro manžela povinného spočívá zejména v tom, že rozhodnutí o návrhu na zastavení bude zpravidla trvat mnohem kratší dobu¹¹⁴, jelikož návrh na zastavení není třeba projednat v samostatném řízení. Další výhodou pak je, že na rozdíl od vylučovací žaloby není třeba v případě návrhu na zastavení skládat soudní poplatek.¹¹⁵ V teorii se vedou spory, zda je manžel povinného věcně legitimován i k podání excindační žaloby. Odpovědi na tuto otázku se různí¹¹⁶, nicméně pro praxi se v tomto případě bude jednat spíše o marginální problém, neboť podání návrhu na zastavení je pro manžela povinného nesporně výhodnější.

Obsah návrhu na zastavení se do značné míry odvíjí od konkrétní situace. Manžel povinného v něm bude muset nejčastěji tvrdit a prokázat následující. (1) Exekuce (výkon rozhodnutí) vůči postižené majetkové hodnotě je nepřipustný, neboť ta vůbec nepatří do společného jmění. Tato majetková hodnota se buď (i) nemusela ve společném jmění nikdy nacházet¹¹⁷, nebo (ii) se v něm sice dříve nacházela, nicméně z důvodu modifikace přešla do výlučného majetku manžela povinného.¹¹⁸ (2) Majetková hodnota se sice nachází ve společném jmění, avšak společné jmění bylo postiženo ve větším rozsahu než dovoluje zákon. Prakticky se tak bude jednat o ochranu tzv. hypotetického vypořádacího podílu.¹¹⁹ Dle § 262b OSŘ musí být manžel povinného o možnosti podat návrh na zastavení poučen. Poučení by měl poskytnout s ohledem na typ řízení buď exekutor přímo v exekučním příkazu, nebo soud v usnesení o

¹¹³ Rozsudek NS zde dne 26. 4. 2011, sp. zn. 20 Cdo 1977/2009.

¹¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb...[online]. psp.cz, 22. září 2014 [cit. 10. listopadu 2019]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=337>>.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Srov. např. JURÁTKOVÁ, Petra, PINKAVOVÁ, Zdena. Možnosti obrany třetích osob proti neoprávněnému zásahu do jejich vlastnického práva. *Komorní listy*, 2017, č. 1, s. 9.; LEVÝ, Jiří In. SVOBODA: *Občanský soudní řád. Komentář*, 2. vydání..., s. 1070.; KASÍKOVÁ: *Exekuční řád...4. vydání...*, s. 388.

¹¹⁷ Blíže viz kapitola 2.

¹¹⁸ Blíže viz kapitola 2 a podkapitola 4.2.

¹¹⁹ Blíže viz podkapitola 3.1.1.

nařízení výkonu rozhodnutí, a to vždy, pokud by tím mohlo dojít, byť i jen potencionálně, k postižení společného jmění nebo postižení výlučného majetku manžela povinného.¹²⁰

O návrhu na zastavení rozhoduje v první řadě exekutor¹²¹, a to ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení. Exekutor může o návrhu rozhodnout, na rozdíl od jiných případů, ve kterých podá návrh na zastavení třetí osoba, i bez souhlasu oprávněného (věřitele). Pakliže exekutor návrhu nevyhoví, postoupí jej společně se spisem exekučnímu soudu, jehož úkolem je vydat ve věci závazné rozhodnutí.¹²² O návrhu na zastavení rozhoduje exekutor (soud) formou usnesení.¹²³ Pakliže exekutor (soud) vyhoví návrhu povinného manžela a exekuci (výkon rozhodnutí) zastaví, může věřitel dle § 55c odst. 1 EŘ (§ 202 OSŘ *a contrario*) podat proti usnesení o zastavení exekuce odvolání. Totéž platí v opačném gardu pro manžela povinného.

4.2 Shrnutí procesních postupů v případě postižení společného jmění

Po seznámení se s hmotnou i procesní právní úpravou tak konečně můžeme přistoupit k sumarizaci všech postupů při úhradě dluhu manželů, díky čemuž budeme schopni určit postavení věřitele v jednotlivých situacích, které mohou v případě exekuce vedené proti společnému jmění nastat.

Nejsnazší pro vyřešení se jeví být situace, kdy se vůči věřiteli zaváží oba manželé společně. Jak bylo řečeno v podkapitole 3.2, nejvhodnější cestou pro věřitele bude získat exekuční titul vůči oběma manželům, čehož docílí v nalézacím řízení tak, že v žalobě uvede na straně žalované oba manžele.¹²⁴ Dalším typickým příkladem exekučního titulu může být notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, ve kterém budou stát na straně dlužníka opět oba manželé. Naopak, pokud by věřitel disponoval exekučním titulem pouze proti jednomu z manželů, může být v rámci exekučního řízení sice postižen kromě výlučného majetku povinného i majetek nacházející se ve společném jmění, nikoli však výlučný majetek manžela povinného.¹²⁵ V opačném případě může podat manžel povinného návrh na zastavení, ve kterém bude tvrdit, že exekuce (výkon

¹²⁰ MÁDR, Jaroslav. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha V. § 251-376 občanského soudního řádu (podle stavu k 1. 2. 2016)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 86-87.

¹²¹ V případě vykonávacího řízení rozhoduje o návrhu na zastavení ihned soud.

¹²² § 55 odst. 1 věta druhá a třetí EŘ.

¹²³ § 55b odst. 2 věta první EŘ. § 254 odst. 1 věta druhá ve spojení s § 52 odst. 1 EŘ.

¹²⁴ Blíže viz podkapitola 3.1.

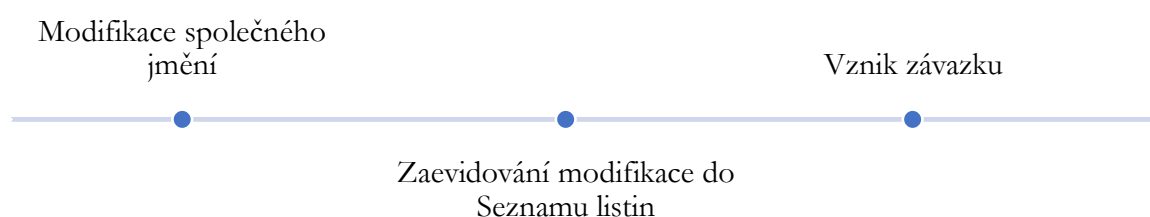
¹²⁵ Jedná se o ustanovení výrazně posilující postavení věřitele. Zákonodárce tudíž zavedl v § 304b odst. 4 OSŘ určitou restrikcí, díky které bude manžel povinného chráněn, neboť *inhibitorium* ani *arrestatorium* se nebude vztahovat na majetek činící polovinu ze všech peněžních prostředků, které se na postiženém účtu nacházely v době doručení exekučního příkazu peněžnímu ústavu, pokud je taková částka vyšší než dvojnásobek životního minima jednotlivce dle zvláštního právního předpisu.

rozhodnutí) je nepřípustná, neboť postižená majetková hodnota vůbec nepatří do společného jmění.¹²⁶

Co se týče výhradního dluhu, zde musíme v prvé řadě zjistit, z jakého právního důvodu a v jaké době dluh vznikl, abychom byli schopni určit míru ochrany, která se váže k majetku spadajícímu do společného jmění. Půjde-li dle § 732 věta druhá OZ o dluh manžela plynoucí z povinnosti plnit výživné, dluh z protiprávního činu nebo dluh vzniklý ještě před uzavřením manželství, bude se věřitel moci *ex lege* uspokojit pouze z tzv. hypotetického vypořádacího podílu. *A contrario* se může věřitel domáhat postižení celého majetku ve společném jmění, pokud manžel povinného nevyjádří vůči věřiteli bez zbytečného odkladu nesouhlas se vznikem dluhu.¹²⁷ Pakliže by exekutor postihl společné jmění ve větším rozsahu, může se manžel povinného domáhat v této části jeho zastavení.¹²⁸ Po tomto kroku přichází na řadu zjištění, zda mezi manželi došlo ve vztahu ke společnému jmění k modifikaci a pokud ano, zda a kdy byla tato evidována v Seznamu listin. Zákon pracuje se třemi možnými variantami, které mohou v souvislosti s modifikací společného jmění nastat.

1. Modifikace byla v Seznamu listin evidována, a to před vznikem závazku.
2. Modifikace byla v Seznamu listin evidována, avšak až po vzniku závazku.
3. Modifikace nebyla v Seznamu listin evidována.

Ad 1.): Modifikace byla v Seznamu listin evidována, a to před vznikem závazku.

V tomto případě bude dle § 42 odst. 2 věta první EŘ (totožně § 262a odst. 2 věta první OSŘ) exekutor, potažmo věřitel, nucen vycházet z obsahu zaevidované modifikační listiny

¹²⁶ Blíže viz podkapitola 4.1.

¹²⁷ Blíže viz podkapitola 3.1.1.

¹²⁸ Blíže viz podkapitola 4.1.

(skutečnosti) již při vydání exekučního příkazu.¹²⁹ Skutečností zakládající změnu majetkového režim manželů může být buď smlouva, kterou si manželé upravili organizační pravidla fungování jejich společného jmění, nebo rozhodnutí soudu.¹³⁰

Způsob provádění exekuce určuje exekutor¹³¹, jenž je dle § 46 odst. 1 EŘ nucen dbát ochrany práv účastníků řízení a třetích osob, které mohou být jeho postupem dotčeny. O způsobu provedení bude rozhodovat na základě informací, které o povinném a jeho majetku zjistil¹³² v mezidobí mezi „*okamžikem pověření exekutora vedením exekuce a doručením vyrozumění o zahájení exekuce povinnému.*“¹³³ Pokud by exekutor obsah modifikace nerefletoval a exekučním příkazem postihl majetek ve společném jmění, popř. výlučný majetek manžela povinného, v nedovoleném rozsahu, může se manžel povinného jakožto účastník řízení bránit proti exekučnímu příkazu návrhem na zastavení.¹³⁴ Odvolání proti exekučnímu příkazu není možné, neboť EŘ tuto možnost v § 55c odst. 3 písm. b) explicitně vylučuje.¹³⁵ Jedná se tak o případ, kdy je pozice věřitele na úkor principu *vigilantibus inra scripta* nejvíce oslabena, jelikož ten měl možnost seznámit se prostřednictvím Seznamu listin s obsahem skutečnosti, zakládající změnu manželského majetkového režimu.¹³⁶

Ad. 2.): Modifikace byla v Seznamu listin evidována, avšak až po vzniku závazku.

Vznik závazku

Zaevidování modifikace do Seznamu listin

V situaci, kdy modifikace společného jmění v Seznamu listin evidována byla, avšak až poté, co závazek vznikl, existují dle § 42 odst. 2 věta první EŘ (obdobně § 262a odst. 2 věta první OSŘ) dvě možné alternativy řešení. Dle první varianty může věřitel projevit souhlas s tím, že

¹²⁹ Typickým příkladem je zúžení společného jmění, díky kterému se postižená majetková hodnota nenachází ve společném jmění, nýbrž ve výhradním vlastnictví manžela povinného.

¹³⁰ Blíže viz kapitola 2.

¹³¹ V případě vykonávacího řízení navrhuje způsob výkonu rozhodnutí oprávněný (§ 261 odst. 1 OSŘ).

¹³² KASÍKOVÁ: *Exekuční řád...4. vydání...*, s. 339-340

¹³³ Tamtéž, s. 299.

¹³⁴ Blíže viz podkapitola 4.1.

¹³⁵ Rozdílně tomu je v případě nařízení výkonu rozhodnutí, proti kterému může manžel povinného podat v souladu s § 254 OSŘ odvolání. Dle odst. 5 druhé věty téhož ustanovení však lze namítat jen ty skutečnosti, jež jsou pro nařízení výkonu rozhodnutí rozhodné.

¹³⁶ K možnosti seznámení se s obsahem listin v Seznamu listin blíže viz podkapitola 2.1.2.

exekutor (soud) bude vycházet z obsahu listiny modifikující společné jmění, díky čemuž se bude na modifikaci pohlížet stejně jako v předchozím případě (ad. 1). V praxi bude pro věřitele výhodné reflektovat obsah zejména takové listiny, která bude společné jmění rozšiřovat nad rámec zákonného režimu, neboť se tím zvýší pravděpodobnost jeho uspokojení. V případech zúžení společného jmění či režimu oddělených jmění je souhlas věřitele záležitostí spíše utopickou, jelikož by věřitel dobrovolně snižoval potenciál dobytnosti své pohledávky.¹³⁷ Pakliže tak věřitel neudělí souhlas k tomu, aby exekutor přihlížel k obsahu zapsané listiny, bude se na modifikaci pohlížet, jako by v Seznamu listin evidovaná nebyla (ad. 3). Pokud nebude z jakéhokoliv důvodu možné určit, zda závazek vznikl před, anebo po zápisu listiny do Seznamu listin, stanovuje zákon vyvratitelnou právní domněnku, že závazek vznikl před zápisem listiny do Seznamu listin.¹³⁸ Tuto domněnku mohou účastníci v probíhajícím řízení vyvrátit poskytnutím důkazu opaku. Zákon v § 133 OSŘ „*vyslovuje obecnou zásadu, že dokud není dokázán opak, platí za prokázanou skutečnost, pro kterou je v zákoně stanovena domněnka, a že tedy pouhá třeba i závažná pochybnost o tom, zda skutečnost v právní domněnce stanovená existuje, nestačí k tomu, aby nebyla považována za prokázanou.*“¹³⁹ Pokud příslušný účastník (zpravidla manžel povinného) unese břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně prokazované skutečnosti (důkazu opaku), dojde tímto k vyvrácení právní domněnky stanovující, že závazek vznikl před zápisem listiny do Seznamu listin.

Tímto zákonodárce posiluje na úkor manžela povinného pozici věřitele, neboť k případnému zohlednění obsahu modifikační listiny bude třeba jeho souhlasu.

Ad. 3.): Modifikace nebyla v Seznamu listin evidována.

V tomto případě platí obecné pravidlo uvedené v § 42 odst. 3 EŘ (obdobně § 262a odst. 3 OSŘ), dle něhož „*lze vydat exekuční příkaz postihující majetek, který netvoří součást společného jmění jen proto, že byl zákonný režim společného jmění manželů změněn.*“ Exekutor (soud) tak nebude změnu manželského majetkového režimu při vydání exekučního příkazu (nařízení výkonu rozhodnutí) vůbec reflektovat. V případě, že se rozhodnutí bude vztahovat na majetek v rozporu s obsahem modifikační smlouvy¹⁴⁰, může se manžel povinného bránit podáním návrhu na zastavení. Pro způsob obrany manžela povinného bude hrát důležitou roli jednak (i) okamžik vzniku skutečnosti měnící rozsah společného jmění a dále pak (ii) okamžik vzniku závazku.

¹³⁷ WEINHOLD LEGAL. Změny ve vymáhání pohledávek ve vztahu ke společnému jmění. *Legal Update*, 2015, č. 7.

¹³⁸ § 42 odst. 2 věta druhá EŘ (obdobně § 262a odst. 2 věta druhá OSŘ).

¹³⁹ Rozsudek NS ze dne 26. 8. 2004, sp. zn. Odo 1160/2003.

¹⁴⁰ Rozhodnutí soudu o změně manželského majetkovém režimu se dle § 35k odst. 3 NŘ zapisuje do Seznamu listin obligatorně.

Za předpokladu, že vznik modifikace předcházela vzniku závazku bude třeba zkoumat vědomost věřitele ohledně existence změny zákonného majetkového režimu manželů.¹⁴¹ Pokud obsah listiny, která mění majetkový režim manželů věřiteli znám nebyl, může exekutor postihnout v souladu se zákonem vše, co by jinak činilo společné jmění. Naopak, pokud obsah věřiteli znám byl, může exekutor (soud) postupovat pouze v rozsahu učiněné modifikace. Pakliže tak bude prokázáno, že exekutor (soud) vydal exekuční příkaz (nařídil výkon rozhodnutí) na konkrétní majetkovou hodnotu v rozporu s obsahem modifikační smlouvy, bude nutné exekuci (výkon rozhodnutí) zastavit. Nutno však zdůraznit, že není úkolem věřitele prokazovat, že o změně majetkového režimu nevěděl. Břemeno tvrdit a prokazovat¹⁴² o tom, že věřitel o modifikaci společného jmění věděl leží na bedrech manžela povinného, který se bude v řízení návrhem domáhat (částečného) zastavení exekuce.¹⁴³

Druhou variantou je situace, kdy ke vzniku závazku mezi věřitelem a povinným manželem došlo ještě před modifikací společného jmění. Pokud se manžel povinného podaří prokázat, že mezi ním a jeho manželem došlo k modifikaci společného jmění, přichází na řadu aplikace § 733 OZ, podle něhož bude věřitel v prvních 6 měsících od vzniku závazku před účinky modifikace absolutně chráněn. Po uplynutí této ochranné doby se procesní aktivita překlápí na stranu věřitele, který se může domáhat její neúčinnosti, pokud jednáním ze strany manželů došlo k dotčení jeho práva.¹⁴⁴

Na závěr této kapitoly je nutné ve stručnosti zmínit ještě jednu důležitou skutečnost, na kterou je třeba brát v souvislosti s postižením společného jmění zřetel. Jedná se o tzv. požadavek subsidiarity, vyplývající z obecného principu přiměřenosti, k němuž je třeba přihlídnout tehdy, je-li vedena exekuce pro výlučný dluh jednoho z manželů.¹⁴⁵ Melzer a spol. charakterizují požadavek subsidiarity následovně: „*lze-li vybradní dluh uspokojit jen z majetku dlužníka, bylo by v rozporu se zásadou přiměřenosti, aby nadto byla dotčena práva třetích osob, tedy i druhého manžela.*“¹⁴⁶ Tito autoři tak vychází z myšlenky, že primárně by měl být vždy postižen výlučný majetek dlužného manžela a až poté, pokud by tento majetek nepostačoval k plnému uspokojení věřitelovy pohledávky, by měl exekutor přejít k postižení majetkových hodnot patřících do společného jmění. Je však třeba říci,

¹⁴¹ K souhlasu, resp. znalosti, věřitele se změnou manželského majetkového režimu blíže viz podkapitola 2.1.1.

¹⁴² Blíže viz SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 255-259.

¹⁴³ Jako důkazní prostředek může manžel povinného sloužit kupříkladu listina či elektronická komunikace, prostřednictvím které informoval věřitele o změně majetkového režimu manželů. Za předpokladu, že manželé informovali věřitele pouze ústně, dochází ke značnému ztížení důkazní situace, neboť jediným důkazním prostředkem přicházejícím v tomto případě úvahu se jeví být výslech účastníka (zpravidla manžela povinného). Zjištění získaná z takového důkazního prostředku však budou značně nevěrohodná.

¹⁴⁴ K výkladu § 733 OZ blíže viz podkapitola 2.1.1.

¹⁴⁵ MELZER, Filip...In. MELZER: *Občanský zákoník...Svazek IV/1...*, s. 514.

¹⁴⁶ Tamtéž.

že tuto zásadu nelze otrocky paušalizovat. Jedním ze základních účelů exekuce je uspokojení subjektivního práva oprávněné osoby v přiměřené době¹⁴⁷, přičemž dogmatickým dodržováním požadavku subsidiarity může v některých případech v řízení docházet ke zbytečným průtahům, a tudíž i ke kolizi se zásadou rychlosti. Podobný názor zastává též Svoboda, který v této věci uvádí, že již z dikce § 262a odst. 2 OSŘ vyplývá, že od počátku exekučního řízení může dojít k postižení veškerého realizovatelného majetku bez ohledu na to, zda je ve výlučném vlastnictví povinného, nebo ve společném jmění. Dále pak tvrdí, že striktní aplikace požadavku subsidiarity by byla v rozporu s § 58 odst. 2 EŘ, který upřednostňuje exekuci příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného před prodejem movitých a nemovitých věcí náležejících do výlučného vlastnictví povinného.¹⁴⁸ Nadto je třeba myslet i na situace, kdy by exekuční řízení bylo vedeno pro dluh, jehož mimořádně nízká výše by byla ve vztahu k předmětu, z jehož prodeje by měl být věřitel uspokojen a který patří do výlučného majetku povinného, ve zcela zjevném nepoměru.¹⁴⁹ V takovém případě se zdá být daleko racionálnější zvolit namísto prodeje takového předmětu šetrnější postup, např. právě příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného.¹⁵⁰ Lze tedy shrnout, že požadavek subsidiarity má v exekučních řízeních postihujících majetek ve společném jmění jistě své opodstatnění, nicméně je nutné si vždy položit otázku, zda jeho aplikací nedojde ke kolizi s jiným zájmem, kterému lze v daném případě přikládat vyšší míru ochrany.

¹⁴⁷ Srov. usnesení NS ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 20 Cdo 4950/2009.

¹⁴⁸ SVOBODA: *Zastavení exekuce...*, s. 65.

¹⁴⁹ Srov. nález ÚS ze dne 4. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 4489/2012.

¹⁵⁰ Příkladem může být exekuce vedená pro peněžitý dluh činící několik set korun, který by měl být v případě plného využití požadavku subsidiarity ve výše uvedeném smyslu uspokojen z prodeje věci v hodnotě několika tisíc (milionů) korun, která by jakožto jediná náležela do výlučného majetku povinného.

Závěr

Primární cíl mé diplomové práce spočívá v analýze a výkladu právních předpisů týkajících se problematiky postižení společného jmění manželů v exekučním a vykonávacím řízení z pohledu věřitele. S přijetím OZ došlo v případech exekučních (vykonávacích) řízení vedených proti majetku nacházejícímu se ve společném jmění k výraznému posílení věřitelova postavení. Z důvodu zásadní změny koncepce této oblasti práva však vyvstalo v teoretické i praktické rovině hned několik sporných otázek. Tyto rozporuplné otázky jsem se v práci pokusil pomocí výkladových metod, komparace jednotlivých názorů na danou problematiku, rozbořem soudní judikatury a dedukcí vyřešit, případně jsem se snažil alespoň nastínit způsoby řešení přicházející u té které otázky v úvahu. Název práce sice může ve čtenáři vyvolat dojem, že primárně bude celá problematika řešena z pohledu práva procesního. K rozboru procesní části však můžeme přistoupit až poté, co se dokonale seznámíme s normami práva hmotného, neboť spolu obě oblasti velmi úzce obsahově souvisí.

Práce je obsahově členěna do čtyř kapitol. První kapitola nese název Působnost právních předpisů v případě postižení společného jmění manželů v exekučním a vykonávacím řízení a je členěna do dvou dílčích podkapitol, zabývajících se otázkou retroaktivity a působnosti procesněprávních a hmotněprávních předpisů. Při prováděné analýze jsem zjistil, že zejména v případě hmotného práva registrujeme některé problematické momenty ohledně zpětného použití několika nových, ObčZ64 neznámých, ustanovení v situacích, které by se měly dle přechodných ustanovení řídit právě ObčZ64.

Druhá kapitola, pojmenovaná Manželské majetkové právo a dluh jako součást společného jmění, je věnována zejména rozboru některých ustanovení OZ, která se zabývají společným jměním a společnými dluhy. Na toto obecné vymezení navazuje podkapitola pojednávající o vlivu modifikace společného jmění na postavení věřitele. Dobrá orientace v této problematice je pro čtenáře velmi důležitá, jelikož téma změny organizace manželského majetkového režimu slouží jako odrazový můstek pro pochopení následných částí práce. V této podkapitole jsme mj. zjistili, že ne všichni právní odborníci mají stejný názor na výklad ustanovení dotýkajících se dané problematiky. Příkladem může být velmi důležité ustanovení § 733 OZ. Jelikož doposud neexistuje judikatura, která by v této věci položila jasné stanovisko, přiblížili jsme si v této podkapitole i jednotlivé odborné pohledy na věc, jelikož tyto mohou čtenáři v budoucnu posloužit jako podklad pro argumentaci před soudem. Na závěr druhé kapitoly je ještě krátce zmíněn Seznam listin o manželském majetkovém režimu, jakožto zcela nový institut, který vznikl s přijetím OZ, do něhož jsou zapisovány skutečnosti týkající se změn v organizaci majetkového režimu manželů.

Obsah třetí kapitoly s názvem Postavení věřitele při vymáhání pohledávky v souvislosti se společným jměním vysvětluje a rozebírá rozdíly v postavení věřitele v případech, kdy se jedná o výhradní dluh jednoho manžela a kdy se jedná o společný dluh manželů. Významný je zejména případ první. V rámci výkladu o výhradních dluzích rovněž nalezneme podkapitola věnující se tématu hypotetického vypořádání společného jmění, jehož existence chrání nedlužného manžela před bezbřehým postižením společného jmění.

Čtvrtá a poslední kapitola s názvem Procesněprávní aspekty postižení společného jmění, je systematicky řazena na konec práce, jelikož k jejímu pochopení je třeba dokonale znát hmotněprávní pozadí problematiky, týkající se společného jmění. Obsahem této kapitoly je rozbor procesněprávních předpisů vztahujících se k postižení majetku ve společném jmění. V souvislosti s nově zakotveným právem manželů zaevidovat modifikaci společného jmění do Seznamu listin se zároveň rozšířil okruh podmínek, které upravují procesní postup exekutora (soudu) při postihování společného jmění v jednotlivých případech. Cílem čtvrté kapitoly je přiblížit čtenáři procesní stránku věci tak, aby byl schopen subsumovat konkrétní skutkový stav pod příslušné zákonné ustanovení a zároveň čtenáři ukázat, v jakém postavení se bude s ohledem na tento stav věřitel nacházet.

Lze konstatovat, že práce jistě nepředstavuje vyčerpávající shrnutí tématu postižení společného jmění manželů. Jistě bychom mohli nalézt i mnoho dalších velmi ožehavých témat, jimiž by bylo možné se v souvislosti s touto problematikou zabývat. Příkladem může být otázka postavení věřitele v situaci, ve které by došlo k postižení společného jmění poté, kdy došlo k zániku manželství, avšak ještě před majetkovým vypořádáním manželů. Jako další potenciální téma lze uvést v praxi velmi rezonující otázku vznášející se nad postižením účtu manžela povinného... Jak můžeme vidět, problematika postavení věřitele v exekučním a vykonávacím řízení v případě postižení společného jmění manželů představuje významnou, avšak zároveň velmi komplikovanou oblast práva, která by si jistě v odborné literatuře zasloužila více pozornosti. V práci jsem se pokusil rozebrat a zhodnotit právní úpravu, názory na výklad právních předpisů a dosavadní judikaturu tak, aby byl po jejím přečtení čtenář schopen alespoň základní orientace v rámci daného tématu.

Na základě použité metodiky jsem dospěl k následujícím závěrům. Provedeným výzkumem byla potvrzena první hypotéza. Společně s rekodifikací soukromého práva došlo v případě postižení společného jmění k významné koncepční změně. Ta oproti přechodí právní úpravě výrazně posílila pozici věřitele, neboť ten má nyní daleko širší možnost, jak dosáhnout uspokojení svých nároků. Kladná je tak i odpověď na první výzkumnou otázku, jelikož zákon, tak jak jej dnes známe, obsahuje oproti staré právní úpravě hned několik ustanovení chránících

věřitele před dotčením jeho majetkových práv. Lze vyzdvihnout zejména pasáž o ochraně třetích osob¹⁵¹ či existenci Seznamu listin, prostřednictvím kterého může věřitel zjistit informace o modifikacích společného jmění.

Daleko těžší je poskytnout jasnou odpověď na druhou výzkumnou otázku a zároveň potvrdit, nebo vyvrátit, s tím související hypotézu. Je bez debaty, že z hodnotového hlediska alokuje¹⁵² nynější právní úprava rizika mezi věřitele a nedlužného manžela mnohem spravedlivěji než stará právní úprava, neboť za její účinnosti nezřídka docházelo ke zcela absurdním situacím, kdy se dlužník ještě v době před uzavřením manželství zadlužil, přičemž v této rozhodné době nevlastnil žádný exekučně postižitelný majetek a nedisponoval ani jakýmkoliv jiným příjmem. Následně vstoupil do manželství, čímž se jeho dluh stal vůči věřiteli *de facto* nevymahatelným, jelikož veškerý majetek nabytý po vstupu do manželství již podléhal režimu společného jmění.¹⁵³ Překážku však dle mého názoru představuje neustále omílaná extrémní složitost právní úpravy týkající se postižení společného jmění. Vzniká totiž otázka, zda lze nynější právní konstrukci vyzdvihovat v situaci, kdy kvalifikovanou odpověď často nejsou schopni poskytnout ani samotní právní experti, kteří mnohdy zastávají zcela opačná stanoviska. Není tedy zcela od věci zvážit, zda by *de lege ferenda* nebylo vhodné pojetí manželského majetkového režimu novelizovat. V praxi vidíme, že adresáti právních norem mají s pochopením konstrukce společného jmění, jakožto bezpodílového spoluvlastnictví značné problémy. Část populace je i v dnešní době přesvědčena o tom, že vydělané peníze, koupené zboží atd. patří výhradně jim a nechápou, že se tyto hodnoty zároveň stávají majetkem jejich sezdaných protějšků.¹⁵⁴ Pakliže lidé nejsou schopni chápat ani elementární principy fungování manželského majetkového práva, vzniká otázka, zda se právní úprava v tomto případě ubírá správným směrem. Nelze samozřejmě přistoupit na cestu bezbřehého zjednodušování práva pouze z důvodu větší srozumitelnosti pro jeho recipienty. Výsledky takového přístupu by mohly mít pro právní vědu naprosto katastrofální důsledky, čehož jsme již ostatně byli v minulosti svědky.¹⁵⁵ Není ovšem od věci zamyslet se nad koncepční změnou právní úpravy. Jednou z možných alternativ řešení by mohla spočívat v nahrazení společného jmění určitou modifikovanou formou podílového spoluvlastnictví s tím, že

¹⁵¹ § 731-734 OZ.

¹⁵² *Teorie alokace rizik vychází z úvahy, že mezi účastněnými stranami, jejichž zájmy je třeba zohledňovat, existuje zpravidla jedna, která je (nej)výhodnějším nositelem rizika.* (MELZER: Odpovědnost za dluhy manžela..., s. 653.).

¹⁵³ KONEČNÁ: Vliv nového pojetí společného jmění ..., s. 12.

¹⁵⁴ Podobně viz SEŠINA: Společné jmění manželů, a co s ním..., s. 15.

¹⁵⁵ Blíže viz důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. občanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 17. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

vznik společného jmění by mezi manželi nenastával *ex lege*, nýbrž až na základě jejich výslovné dohody.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Podobné názory zastávají i někteří přední představitelé právnických profesí. Zmínit lze např. místopředsedu NS Romana Fialu (blíže viz GINTER, Jindřich. Zrušme povinné společné jmění manželů, navrhuje soudce [online]. novinky.cz, 5. září 2014 [cit. 17. listopadu 2019]. Dostupné na < <https://www.novinky.cz/finance/clanek/zrusme-povinne-spolecne-jmeni-manzelu-navrhuje-soudce-240563>>.), či MALIŠ, Daniel. *Institut společného jmění manželů po rekodifikaci – poslední volání?* [online]. epravo.cz, 29. října 2014 [cit. 17. listopadu 2019]. Dostupné na < <https://www.epravo.cz/top/clanky/institut-spolecneho-jmeni-manzelu-po-rekodifikaci-posledni-volani-95890.html>>.

Bibliografie

Monografie:

1. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 296 s.
2. SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s.
3. SVOBODA, Karel. *Zastavení exekuce*. Praha: C. H. Beck, 2018, 267 s.

Komentáře:

1. BÍLEK, Petr a kol. *Notářský řád. Komentář, 5. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2018, 944 s.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 657-975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 1392 s.
3. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha V. § 251-376 občanského soudního řádu (podle stavu k 1. 2. 2016)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. 632 s.
4. KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář, 4. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 203.
5. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I, § 1-117, Obecná ustanovení*. Praha: Leges, 2013, 720 s.
6. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014, 1264 s.
7. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1. § 655-793*. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
8. MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/2. § 794-975*. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
9. PETROV, Jan a kol. *Občanský zákon: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017, 3120 s.
10. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2017, 1632 s.

Odborné časopisy:

1. BOLOM, Martin. Vybrané otázky k problematice exekuce společného jmění manželů. *Komorní listy*, 2014, č. 2, s. 24.
2. HRABALOVÁ, Rita. Exekuce společného jmění manželů a obrana manžela povinného ve světle zákona č. 139/2015 Sb. *Ad Notam*, 2017, č. 6, s. 12.

3. JUŘÁTKOVÁ, Petra. K hypotetickému vypořádání společného jmění. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, č. 4, s. 569.
4. JUŘÁTKOVÁ, Petra, PINKAVOVÁ, Zdena. Možnosti obrany třetích osob proti neoprávněnému zásahu do jejich vlastnického práva. *Komorní listy*, 2017, č. 1, s. 9.
5. KLEIN, Šimon. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. *Ad Notam*, 2014, č. 6, s. 25.
6. KONEČNÁ, Petra. Vliv nového pojetí společného jmění manželů na exekuční řízení z pohledu manžela povinného. *Komorní listy*, 2015, č. 2, s. 10.
7. MELZER, Filip, TÉGL, Petr, ŠÍNOVÁ, Renata. Odpovědnost za dluhy manžela dle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 19, s. 649.
8. NEPRAŠKOVÁ, Lucie. Společné jmění manželů a jeho postih v rámci exekuce. *Komorní listy*, 2014, č. 3, s. 16.
9. SEŠINA, Martin. Společné jmění manželů, a co s ním? *Ad Notam*, 2017, č. 5, s. 15.
10. SPÁČIL, Jiří. Některé sporné otázky relativní neplatnosti v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 5, s. 172.
11. WEINHOLD LEGAL. Změny ve vymáhání pohledávek ve vztahu ke společnému jmění. *Legal Update*, 2015, č. 7.

Judikatura:

1. Rozsudek NS ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/99.
2. Rozsudek NS ze dne 26. 8. 2004, sp. zn. 32 Odo 1160/2003
3. Rozsudek NS ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. 20 Cdo 612/2005.
4. Rozsudek NS ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 20 Cdo 1977/2009.
5. Usnesení NS ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 20 Cdo 4950/2009.
6. Nález ÚS ze dne 4. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 4489/2012.
7. Nález ÚS ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 1/2014.
8. Rozsudek NS ze dne 1. 4. 2016, sp. zn. 20 Cdo 4368/2015.
9. Usnesení NS ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 3416/2016.
10. Usnesení NS ze dne 26. 8. 2016, sp. zn. 20 Cdo 5402/2015.
11. Usnesení NS ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. 20 Cdo 5160/2017.
12. Rozsudek NS ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 22 Cdo 3457/2018.

Internetové zdroje:

1. BUŘÍNSKÁ, Barbora. Vzali jste si člověka s dluhy? Místo svatebního daru čekejte exekutora. ohrožení [online]. novinky.cz, 18. ledna 2014 [cit. 1. října 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/clanek/vzali-jste-si-cloveka-s-dluhy-misto-svatebniho-daru-cekejte-exekutora-41621>>.
2. Česká národní banka. *Hlavní ukazatele* [online]. cnb.cz [cit. 25. září 2019]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_sestuid=1538&p_uka=1,2,3&p_strid=AAD&p_sort=2&p_od=200512&p_do=201907&p_period=1&p_des=50&p_format=4&p_decsep=,&p_lang=CS>.
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 3. února 2012 [cit. 17. listopadu 2019]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
4. Důvodová zpráva k zákonu č. 139/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů [online]. psp.cz, 22. září 2014. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=337&CT1=0>>.
5. GINTER, Jindřich. Zrušme povinné společné jmění manželů, navrhuje soudce [online]. novinky.cz, 5. září 2014 [cit. 17. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/clanek/zrusme-povinne-spolecne-jmeni-manzelu-navrhujesoudce-240563>>.
6. MALIŠ, Daniel. *Institut společného jmění manželů po rekodifikaci – poslední volání?* [online]. epravo.cz, 29. října 2014 [cit. 17. listopadu 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/institut-spolecneho-jmeni-manzelu-po-rekodifikaci-posledni-volani-95890.html>>.
7. NEVRKLA, Luboš. *Exekuce na majetek ve společném jmění manželů* [online]. epravo.cz, 26. září 2017 [cit. 23. února 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/exekuce-na-majetek-ve-spolecnem-jmeni-manzelu-106440.html>>.
8. Notářská komora České republiky. *Rejstřík Seznamu listin o manželském majetkovém režimu* [online]. nkcr.cz. Dostupné na <<https://rejstrik.nkcr.cz/>>.

9. SVOBODA, Jakub. Manželé dlužníků jsou kvůli rozporům v nových zákonech ohroženi [online]. novinky.cz, 7. února 2014 [cit. 1. října 2019]. Dostupné na <<https://www.novinky.cz/finance/clanek/manzele-dluzniku-jsou-kvuli-rozporum-v-novych-zakonech-ohrozeni-218240>>.

Jiné zdroje:

1. Výkladové stanovisko Prezidia Notářské komory České republiky ze dne 15. a 16. 4. 2014, č. VS 2/2014.

Právní předpisy:

1. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
4. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
5. Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá tématem postavení věřitele v exekučním a vykonávacím řízení v případě postižení společného jmění manželů, jejíž koncepce byla v souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb. zásadně změněna právě ku prospěchu věřitele, který je tak již mnohem více chráněn. V praxi se jedná o mimořádně důležitou problematiku, která ovšem skýtá mnohá úskalí.

Cílem práce je tak rozbor a zhodnocení platné a účinné právní úpravy. Po jejím přečtení by měl být čtenář schopen zorientovat se v rámci dané problematiky tak, aby byl alespoň v základu schopen pochopit, jaké postavení náleží věřiteli v situacích, kdy přichází v úvahu postižení společného jmění manželů.

Diplomová práce je členěna na úvod, po kterém následují čtyři obsahově navazující kapitoly, dále pak závěr, seznam použitých zdrojů a shrnutí práce.

Summary

This thesis deals with the position of a creditor in the executory and enforcement proceedings in case of the joint property of spouses, considering the concept of it was with the adoption of Act No. 89/2012 Sb. fundamentally changed to benefit the creditor, who is already much more protected. In practice this is an extremely important issue but presents many difficulties.

The aim of the thesis is to analyse and evaluate valid and effective legal regulations. After reading it, the reader should be able to orientate himself within the given issue so that he is able to understand at least the basics of what position is the creditor in situations where the joint property of the spouses can be affected.

The thesis is divided into an introduction, followed by four chapters, a conclusion, a list of the used sources and a summary of the thesis.

Klíčová slova

Soudní výkon rozhodnutí, exekuce, manžel povinného, věřitel, třetí osoba, zastavení exekuce, hypotetické vypořádání společného jmění manželů, Seznam listin o manželském majetkovém režimu.

Key words

Enforcement of judgment, execution, husband of the compulsory, creditor, third party, execution abatement, hypothetical settlement of joint property of spouses, List of documents about the spouse's property.